

Bakalářská práce

Fenomén vybraných poutních míst v České republice

Studijní program:

B0114A300069 Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání

Studijní obory:

Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání

Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání

Autor práce:

Michaela Bednáriková

Vedoucí práce:

PhDr. Lud'ka Hrabáková, Ph.D.

Katedra filosofie

Liberec 2024

Zadání bakalářské práce

Fenomén vybraných poutních míst v České republice

<i>Jméno a příjmení:</i>	Michaela Bednáriková
<i>Osobní číslo:</i>	P21000443
<i>Studijní program:</i>	B0114A300069 Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání
<i>Specializace:</i>	Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra filosofie
<i>Akademický rok:</i>	2022/2023

Zásady pro vypracování:

Tato bakalářská práce bude pojednávat o fenoménu vybraných poutních míst v České republice. Velký důraz v této práci bude kladen na význam poutnictví a poutí obecně. Práce pojedná poutnictví z různých úhlů pohledu, jeho vznik a historii, rozvoj v České republice a jeho moderní podobu. Zaměří se také na reprezentativní historické památky, jež jsou na významných poutních místech postaveny. Studentka se bude v průběhu zpracování práce řídit pokyny vedoucí práce a bude pravidelně konzultovat její části.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

čeština

Seznam odborné literatury:

BOWIE, Fiona. Antropologie náboženství. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-378-9.

ČAPSKÁ, Veronika, MIHOLA, Jiří, ed. Na cestě do nebeského Jeruzaléma: poutnictví v českých zemích ve středoevropském kontextu. Brno: Moravské zemské muzeum, 2010. ISBN

978-80-7028-359-2. DIBELKOVÁ, Irena. Poutní místa v Čechách. Praha: Olympia, 2004.

Navštivte-. ISBN 80-7033-844-X. DIBELKOVÁ, Irena. Poutní místa na Moravě, ve Slezsku. Praha: Olympia, 2005. Navštivte.. ISBN 80-7033-875-X. OHLER, Norbert. Náboženské poutě ve

středověku a novověku. Praha: Vyšehrad, 2002. Kulturní historie. ISBN 80-7021-510-0.

Vedoucí práce:

PhDr. Lud'ka Hrabáková, Ph.D.

Katedra filosofie

Datum zadání práce:

20. ledna 2023

Předpokládaný termín odevzdání: 30. června 2024

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. David Václavík, Ph.D.
garant oboru

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Luďce Hrabákové, Ph.D. za rady, připomínky, podporu při zpracování a za její věcný, odborný a vstřícný přístup při vedení práce. Poděkování dále patří zaměstnancům poutních míst za jejich ochotu poskytnout informace a statistiky. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině a blízkým za poskytování podpory po celou dobu studia.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá vybranými poutními místy v České republice z hlediska historie, architektury, náboženských poutí a jejich návštěvnosti. Práce poukazuje na rozmanitost architektury a uměleckých památek spojených s vybranými poutními místy. Dále se stručně zabývá vybranými druhy poutnictví a obecnou historií poutnictví od středověku až do 21. století. Práce je doplněna o obrazovou přílohu, která jednotlivá místa a jejich popis doplňuje z vizuální perspektivy.

Klíčová slova

Poutnictví, poutní místa, poutník, architektura, historie, kostely, sakrálnost, profánnost

Annotation

The bachelor thesis deals with selected pilgrimage sites in the Czech Republic, examining their history, architecture, pilgrimage traditions, and visitor patterns. It highlights the architectural diversity and artistic heritage found at these pilgrimage sites. Additionally, the thesis provides a definition of pilgrimage and pilgrim, while briefly exploring different types of pilgrimage and the general history of pilgrimage from the Middle Ages to the 21st century. The work is complemented by visual appendices that provide a comprehensive visual perspective on each site and its description.

Key words

Pilgrimage, places of pilgrimage, pilgrim, architecture, history, churches, sacredness, profaneness

Obsah

Slovníček pojmů.....	10
Úvod	13
1 Symbolika poutí a jejich význam, definice poutnictví, poutě a poutníka	15
1.1 Pout' a poutnictví	15
1.2 Poutník.....	16
1.3 Stinné stránky poutnictví	18
1.4 Symbolika a význam poutí	19
1.5 Druhy poutnictví.....	20
1.5.1 Tradiční poutnictví.....	20
1.5.2 Rodové poutnictví / pout' za předky	20
1.5.3 Duchovní poutnictví	21
1.5.4 Pout' spojená s posvátným textem	21
1.5.5 Pout' k hrobu světce	21
1.5.6 Barokní pout'.....	21
2 Obecná historie poutnictví a historie poutnictví v českých zemích	23
2.1 Poutě středověké.....	23
2.2 Poutě barokní.....	24
2.3 Poutě v 19. století	25
2.4 Poutě ve 20. století	26
3 Vybraná poutní místa v České republice	28
3.1 Chrám Navštívení Panny Marie v Hejnicích.....	28
3.2 Bazilika Nanebevzetí Panny Marie v Brandýse nad Labem (Stará Boleslav)	30
3.3 Hora Matky Boží Králíky	32
3.4 Poutní areál Svatá Hora Příbram	35
3.5 Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře.....	38
3.6 Klášter Velehrad	40

3.7	Poutní areál Svatý Hostýn	43
3.8	Poutní areál Svatý Kopeček.....	46
4	Poutnictví ve 21. století.....	49
	Závěr.....	51
	Seznam použitých zdrojů.....	53
	Monografie.....	53
	Elektronické zdroje	54
	Seznam fotografických příloh	56

Slovníček pojmů

Akce K = nezákonná a násilná likvidace mužských klášterů a mužských řeholních řádů, která proběhla na jaře v roce 1950

Akce Ř = nezákonná a násilná likvidace ženských klášterů a ženských řeholních řádů, která proběhla v létě roku 1950

Alegorie = symbolické vyjádření abstraktních pojmů

Ambit = krytá klenutá chodba, která je otevřená směrem do dvora, případně směrem na nádvoří (častokrát se objevuje okolo poutního kostela)

Arcidiecéze = hlavní či význačná diecéze určité provincie, v jejím čele stojí arcibiskup

Askese = cvičení, v rámci něhož se upevňuje disciplína

Dekret = úřední ustanovení

Diecéze = územní správní jednotka, která je spravována biskupem a je větší než vikariát a farnost

Farnost = nejmenší územní správní jednotka, která je vymezena biskupem a která má vlastní kostel a vlastního správce

Freska = nástěnná malba, která je tvořena na vlhké omítce

Internace = nucený pobyt na místě, kde je omezována svoboda pohybu

Jezuité = členové řádu římskokatolické církve, též Tovaryšstvo Ježíšovo, které bylo založeno v 16. století Ignácem z Loyoly

Konfesionalizace = proces přiznání se k protestantské víře a požadavek na její uznání po panovníkovi

Kongregace = náboženská společnost, též řeholní společenství (například Kongregace sester premonstrátek)

Kult = obřad, při kterém se vzdává úcta bohu nebo svatým

Liberalizace = proces, v rámci kterého se uvolňují pravidla

Manifestace = masová a veřejná politická shromáždění či projevy za účelem protestu

Nika = architektonický prvek, nejčastěji výklenek ve zdi

Pilastr = architektonický prvek, přesněji reliéfní výklenek připomínající sloup, který je plochý a jehož účelem je dekorativnost

Pohanství = náboženství, v němž je uznáváno mnohobožství

Pokání = stav naší mysli, v rámci něhož dochází k uvědomění si našeho provinění

Portál = architektonicky upraven vstup do objektu

Presbytář = prostor v chrámu, ve kterém se nachází hlavní oltář a který je vyhrazen kněžím

Procesí = průvod věřících

Průčelí = přední strana budovy, přesněji hlavní fasáda, která je zdobněji dekorovaná

Převorství = společenství kláštera, které je závislé na jiném klášteře z hlediska organizace a práv

Redemptoristé = řeholní společenství, též Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele, která byla založena v 18. století Alfonsem z Liguori

Reliéf = plastické zobrazení vystupující z plochy

Religiozita = zbožnost

Relikvie = ostatky či předměty svatých

Sakralizace = proces, v němž dochází k získávání posvátného rázu, například určité místo či předmět se stanou posvátnými

Sakristie = přilehlá chrámová místnost, v níž jsou uchována roucha a bohoslužebné předměty

Svatořečení = prohlášení za svatého či svatou

Svátost = křesťanský obřad, v rámci něhož se udílí Boží milost

Svatostánek = skříňka, v níž se uchovává oltární svátost

Spiritualismus = zaměření k duchovní stránce

Svěcení/vysvěcení = náboženský obřad, při kterém se něco stává posvátným

Testament = závěť, tedy úřední dokument, v němž jsou vyjádřena přání zesnulého

Transcendence = přesah či překročení něčeho, co je jasně dáno

Transept = příčná loď v chrámu, která je umístována mezi podélné lodi nebo presbytář

Vikariát = územní správní jednotka, která se obvykle skládá z několika farností

Votivní dary = předměty, které jsou obětovány jako dary Bohu či svatému za účelem vyjádření díků nebo vděčnosti, případně se darováním vyjadřuje prosba o pomoc

Zkonfiskování = zabavení majetku

Úvod

Poutnictví, jako historicky zakořeněný fenomén, který je ve světě již několik staletí a který se stále proměňuje a vyvíjí, představuje fascinující a multidimenzionální oblast zkoumání, která spojuje náboženské, historické, kulturní, umělecké, sociální a turistické aspekty. Poutnictví získává stále větší pozornost vědecké komunity i veřejnosti, a to díky svému unikátnímu charakteru a rozmanitým projevům po celém světě. Lidé se ve 21. století znovu navracejí k duchovnu a k putování samotnému. Tato bakalářská práce se proto zaměřuje na fenomén poutnictví a poutních míst v České republice, které nejen ovlivňuje životy jednotlivců, ale má také významný dopad na společnost a kulturu. Pozornost je věnována především vybraným poutním místům z Čech a Moravy, přičemž každé místo je analyzováno z několika rovin.

Klíčem k výběru konkrétních poutních míst byl jejich mimořádný kulturní a historický význam přesahující náboženskou rovinu. Dále se do něj promítla snaha vybrat místa, která by rovnoměrně reprezentovala Čechy i Moravu, přičemž z každé z historických zemí byly vybrány čtyři významné lokality. Avšak je třeba zdůraznit, že se v České republice nacházejí i jiná poutní místa, kterým by se bylo možné věnovat, ale nejsou tak významná, případně je nelze komplexně analyzovat dle kritérií, která pro tuto práci byla stanovena.

Na začátku práce je uveden slovníček pojmů, jehož účelem je představit čtenářům pojmy, kterým by nemuseli rozumět, a zároveň se tím předchází nepochopení a případnému nepochopení dané pasáže či textu jako celku. Práce se dále skládá ze dvou částí – části teoretické a části analytické. Text je členěn do čtyř kapitol. V první kapitole se práce zaměřuje na symboliku a význam poutí a definování termínů poutnictví, pout' a poutník v obecném kontextu. Následně se ve druhé kapitole věnuje historickému vývoji poutnictví nejen v českých zemích, ale i v evropském a světovém kontextu od dob středověku až do 20. století, přičemž je zkoumáno, jak se poutnictví vyvíjelo a jaké role hrálo v různých společenských a náboženských kontextech. Třetí kapitola je zaměřena na analýzu vybraných poutních míst z hlediska historie, architektury, probíhajících poutí a jejich návštěvnosti, přičemž jako první jsou rozebírána vybraná místa v Čechách a následně místa na Moravě. Bakalářskou práci uzavírá čtvrtá kapitola o dnešní podobě poutnictví, tedy poutnictví ve 21. století, jeho proměnách a smyslu, přičemž tato kapitola přibližuje poutnictví jako stále aktuální fenomén.

Cílem této bakalářské práce je čtenářům komplexně představit fenomén poutních míst v České republice. Dalším cílem, který práce má naplnit, je srozumitelné definování jednotlivých pojmů týkajících se poutnictví a představení poutnictví v rámci jeho historie a vývoje. V neposlední řadě práce má analyzovat poutní místa z několika aspektů a porozumět významu poutnictví a jeho dopadu v kontextu současného světa.

Bakalářská práce může sloužit jako ucelená materiálová základna, která předkládá problematiku poutních míst a poutnictví v České republice a díky které můžeme lépe porozumět roli a hodnotě poutnictví v naší společnosti. Zároveň může být využita kýmkoliv, kdo se tématem zabývá, například turistickými organizacemi, které by tyto informace využily k propagaci a rozvoji vybraných poutních míst, případně k rozvoji programů spojených s poutnictvím. V neposlední řadě práce může být využita ve výuce nebo při zpracovávání studentských projektů, které by se týkaly například určitého regionu, v němž by žáci zkoumali souvislost poutnictví s historií místa, přičemž by práce mohla pomoci v uvědomění si historických hledisek a hlubšího uvědomění kultu. Případně by text učitelé mohli využít při organizaci náboženských nebo kulturních aktivit spojených s poutnictvím, jako jsou exkurze na jednotlivá poutní místa, besedy s odborníky či prezentace o dnešní podobě poutnictví, případně s žáky některou z poutí absolvovat.

1 Symbolika poutí a jejich význam, definice poutnictví, poutě a poutníka

Tato kapitola se věnuje symbolice poutí a jejich významu, definici poutnictví, poutě a poutníka. V rámci kapitoly jsou také představeny stinné stránky poutnictví a vybrané druhy poutnictví.

1.1 Pout' a poutnictví

Tradice poutnictví je společným znakem všech náboženství. Uvádí do pohybu velké počty věřících po celém světě a ovlivňuje místní společenství a ekonomiky zemí a oblastí, v nichž se poutní místa nacházejí. Poutnictví obecně šíří politická a náboženská poselství a přesahuje nejen regionální, ale i národní hranice.¹

Existuje několik definic poutnictví, například Durkheim tvrdí, že poutě stmelují různá společenství a společenské vrstvy v entity, jež jsou spjaté ještě těsněji. Naopak v marxistickém pojetí je pout' chápána jako prostředek k vytvoření a udržování ideologií, které legitimizují nadvládu a útlak. Turner však říká, že se jedná o sociální proces, jenž je spojen s přechodovým rituálem, přičemž dochází k vyjmutí člověka z obvyklé společnosti a spojení osob, jež mají stejný cíl.² Pout' je také spojována s asketickým cvičením.

V dnešní době je pout' definována jako cesta věřících na určitá místa, jež mají náboženský význam nebo jako slavnost, jejímž prostřednictvím má být uctěna památka světce, jemuž je zasvěcena daná památka, nejčastěji kostel či chrám. Tradičně byla též doprovázena zábavou, různými atrakcemi a stánky. U druhého typu poutě dnes však převládá pouze aspekt zábavy a komerčních atrakcí, původní význam se již vytratil.³

Počátky poutí můžeme hledat v předkřesťanských dobách, kdy se lidé vydávali uctívat řeky, hory, kameny a jiná přírodní místa.

Například hora bývá chápána jako místo, na němž dochází ke střetu nebe a země. Zde člověk opouští svůj světský život a stoupá k vyšší síle/božstvu, které toto místo obývá. Naopak sopka byla považována za jakousi bránu, pomocí níž se vstupovalo do podzemních sfér, v nichž se nacházelo peklo, nebo kde přebývali mrtví. Voda je symbol božího Ducha,

¹ BOWIE, F. *Antropologie náboženství*. 2008, s. 244.

² Tamtéž, s. 246.

³ ČERMÁK, J. *Velká všeobecná encyklopedie*. 2010, s. 767–768.

a proto v mnoha náboženstvích existují posvátné řeky, jež symbolizují samotné převtělení božího těla. V posvátných vodách dochází k očištění a uzdravení těla a duše. Suché vyprahlé a osamocené prostředí pouští činí člověka zranitelným, čímž se dostává blíže ke svému bohu.⁴

V hinduismu nejsou věřící povinni konat poutě, ale i přes to je vykonávají. Pout' je symbolem oddanosti a lásky. V zemích, v nichž převládá hinduismus, nalezneme často poutě, v rámci kterých jdou poutníci po proudu nebo proti proudu posvátných řek či naopak vystoupají na horu, z níž shlížejí na posvátnou osobu či posvátné místo. V hinduistickém náboženství je 34 hlavních poutních míst, například Džagannáthův chrám v Puri v Urise, Dvárka na západním pobřeží Indie nebo Badrináth v Himálaji. Nejznámější očištnou poutí je pout' do Alláhábádu, která se koná jednou za 12 let. Jedná se o místo, v němž se slévají 2 posvátné řeky (Ganga a Jamuna) do sebe a poutníci se v tomto soutoku očišťují.⁵

Islám propojuje pout' s hadždž, každoroční náboženskou událostí stmelující muslimské společenství, cestou do Mekky, kterou by měl vykonat každý muslimský věřící alespoň jednou za život. Jedná se o pátou a poslední povinnost z pěti pilířů islámské víry.⁶

Křesťanství pout' spojuje s místy, kde působil Ježíš a kde zemřel, ale také s místy, v nichž působila Panna Marie či samotní apoštolové. Často se také jedná o místa, jež připomínají svaté, tedy jejich relikvie a hroby. Tato místa mají poutníky přiblížit Ježíšovi a povznést je z jejich každodennosti. Mezi nejznámější křesťanská poutní místa Evropy patří Řím, Santiago de Compostela nebo Ávila. V České republice se jedná o Velehrad, Svatý Hostýn, Svatý Kopeček, Říp, Starou Boleslav aj.

Dále se poutě objevují v lámaismu, šintoismu či konfucianismu.⁷

1.2 Poutník

Pojem poutník pochází z latinského slova „pelegrinus“, což v překladu znamená cizinec.⁸ Jedná se tedy o člověka, který cestuje na náboženské místo s určitou vnitřní motivací, přičemž vnitřní motivaci lze chápat jako vnitřní pravdu či přesvědčení. Poutníkův záměr

⁴ *Kniha o náboženstvích: Hodnoty společné lidem všech dob*. 1993, s. 46–47.

⁵ Tamtéž, s. 209.

⁶ KEENE, M. *Světová náboženství*. 2008, s. 138–139.

⁷ JÖCKLE, C. *Slavná poutní místa: sto nejslavnějších poutních míst v Evropě*. 1997, s. 6.

⁸ OHLER, N. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. 2002, s. 11.

pro uskutečnění poutě je převážně náboženský, duchovní nebo osobní. Jde o tělesný a emociálně-psychický čin. Poutník není člověk na okraji společnosti, je součástí sociálních vazeb a vztahů, přičemž vytváří určitou kulturu daného místa.⁹ Účast poutníka na pouti předpokládá víru v transcendentní přítomnost božstva či význačného hrdiny v konkrétním místě, které s ním má duchovní, historickou nebo kulturní vazbu.¹⁰ Poutníkem může být i osoba, která putuje na konkrétní místo, jež má význam pouze pro něj.

Poutníci byli vyobrazováni s kloboukem a dlouhým pláštěm, jenž neměl rukávy a poskytoval dobrou ochranu před deštěm i sluncem a zároveň mohl posloužit jako příkrývka. Nedílnou součástí vybavení poutníka byl růženec, který nesl poutník v ruce a požehnaný poutní odznak, jenž byl připnut k oděvu. V neposlední řadě poutník držel v ruce hůl, která mu skýtala oporu na nerovném povrchu, nebo mu posloužila při obraně proti zvířatům.¹¹

Dříve se jednalo převážně o zdravé a dospělé muže, avšak později bylo možné potkat na poutích i ženy. Dokladem je například legenda o Uršule, dceři britského krále, ze 4. století, jež putovala do Říma, po cestě však byla napadena Huny a byla umučena společně s 11 tisíci pannami, které ji doprovázely. Pokud však chtěly absolvovat pouť ženy, musely k tomu mít závažné důvody. Ženy ovšem skládaly poutní slib mnohem častěji než muži. Nejčastěji prováděly prosebnou pouť, na níž doprovázely své nemocné dítě či nemocného manžela na určité posvátné místo.¹²

Dalšími účastníky poutí byly děti, které se vydávaly na dětské poutě bez doprovodu a bez nijak stanoveného účelu. Velice známou dětskou poutí je cesta k Mont Saint-Michel v Normandii. Této poutě se zúčastnily děti ve věku 8–12 let, jež pocházely ze západních zemí, například z Německa nebo Velké Británie, převážně z oblasti Walesu. Byly seřazeny do dvojic a v tomto průvodu šly bez rodičů k již zmíněnému místu. V čele děti nesly prapory s vyobrazením sv. Michala.¹³

Další početnou skupinou poutníků byli lidé nemocní a postižení, pro něž byla návštěva poutních míst jejich poslední nadějí. Doufali, že se za ně nějaký světec přimluví u Boha.

⁹ BOWIE, F., s. 265.

¹⁰ JÖCKLE, C., s. 6.

¹¹ Tamtéž, s. 12.

¹² OHLER, N., s. 45.

¹³ Tamtéž, s. 46.

Častokrát lidé během cesty získali sílu žít se svým problémem či nemocí a smířili se se svým trápením. Pokud pouť nemohli ze zdravotních důvodů absolvovat, existovala pouť zástupná, kdy za ně vykonal pouť někdo jiný.¹⁴

Dříve se mezi poutníky řadili také křižáci, bojovníci, kteří bojovali proti muslimům, pohanům, ale i křesťanům.

V neposlední řadě existovali a stále existují poutníci cestovatelé. Od 16. století lidé podnikali cesty na posvátná místa, zaměřovali se spíše na významná antická místa, díky nimž mohli navštívit i hroby apoštolů. Cestovatelé i poutníci měli společný cíl – mít z cesty užitek i po jejím skončení.¹⁵ Dnes nemusí být tito poutníci věřící, poutní cesty podnikají často pro hlubší sebepoznání. Chtějí mít čas pro sebe, přemýšlet o svém životě, srovnat si své hodnoty a sami sebe duchovně očistit. Jedná se o novodobou terapii, kdy jedinec přijme výzvu, při níž dojde k očištění těla i duše. Dle Šoberové mají tyto cesty pro celý organismus přínos jak duchovní, tak fyzický.¹⁶

1.3 Stinné stránky poutnictví

Poutnictví bylo velice náročnou disciplínou. Poutníci se na cestách setkávali s mnoha nebezpečími. Často se v textech uvádí, že by člověk, jenž se vydává na pouť, měl mít jednu důležitou vlastnost – zdatnost. Poutník by měl být zdatný jak po stránce tělesné, tak i po té duchovní. Zároveň by měl být také však mlčenlivý, silný, zbožný a odolný.

Během poutí poutníci častokrát naráželi na nepříznivé počasí – zimu, mráz, teplo, ale také na trápení, jež se týkala hladu, žízně či nemocí. Přírodní podmínky často nebyly ideální – kromě obtížného hmyzu se poutníci setkávali i se špatně prostupnými cestami jako jsou například bažiny, nezpevněná půda pod nohama, močály, vodní toky, strmé výstupy a sestupy apod. Docházelo k mnoha loupežným přepadením a okrádáním v kdejakém hostinci. Nemělo by se opomenout ani nebezpečí, jež bývalo způsobeno divokou zvěří – poutníci častokrát spali venku pod širým nebem, proto museli být schopni ochránit sebe i své věci před dotěrnou zvěří.¹⁷

¹⁴ Tamtéž, s. 47.

¹⁵ OHLER, N., s. 51.

¹⁶ ŠOBEROVÁ, H. *Novodobých poutníků přibývá. Chtějí zažít jiný pocit z cestování a získat čas jen pro sebe* [online]. 2023.

¹⁷ OHLER, N., s. 102–104.

Poutníci se na dalekých poutích setkávali s cizími kulturami, kterým dost často nerozuměli. Museli z pár vět poznat, zda danému člověku mohou důvěřovat či nikoliv. Jazyk byl velkou překážkou, proto se poutníci častokrát připojovali ke skupinám, v nichž alespoň jeden z účastníků daným jazykem uměl mluvit. Čím déle poutníci cestovali cizí zemí, tím lépe jazyk ovládali. Pokud poutník cizí řeči nerozuměl a uměl pouze pár slov, mohlo docházet k nedorozuměním, které ho mohly vést k nepříjemnostem.¹⁸

1.4 Symbolika a význam poutí

Každoročně se na poutní místa na celém světě vydávají lidé ze všech koutů světa. Na některá z nich přicházejí dle statistik statisíce, či dokonce i miliony osob.

Ze symbolického hlediska se pouť odehrává z různých důvodů, mezi které můžeme zařadit víru v boha, očištění, důvěru ke svatým, prosby, pokání, vykonání trestu či slibu. Cesta může být i metaforická, duchovní, tedy v uzavřených prostorách bez tělesného pohybu.¹⁹ Dále zde nalezneme také touhu mnichů ve formě bezdomovství a následování Ježíšových stop. Cílem pro ně byla sama cesta a mise šířit víru ve stopách Ježíšových a Abrahámových.²⁰ Mnoho poutníků pouť využívalo k úniku, například chtěli být sami se sebou, bez rodiny, nebo se v jejich domovině objevil hlad, válka či mor, a oni se rozhodli putovat jinam. Ohler uvádí, že řemeslníci, obchodníci a studenti se díky poutím poohlíželi po lepších existenčních podmínkách a možnostech obchodu. Jedná se o iniciační akt a odevzdání se. Pouť je doprovázena různými modlitbami, půstem, obětmi, omýváním nebo dary. Často se setkáváme i s pamětními předměty, které si lidé pořizují, aby jim byli svatí nablízku i po skončení jejich putování.²¹

Většina poutníků byla také motivována touhou po změně ve svém životě. Často šlo o jakési vytržení z obvyklého prostředí, v němž měli majetky, intimní život a určité zvyky. Tato cesta jim napomohla s proměnou starých zvyků a odřeknutí si určitých věcí, například intimního spojení či pohodlí. Právě tato změna a vybočení z každodennosti měla přispět k odpuštění jejich hříchů a přiblížit je k bohu.²²

¹⁸ Tamtéž, s. 97–98.

¹⁹ BOWIE, F., s. 251.

²⁰ OHLER, N., s. 62.

²¹ Tamtéž, s. 71.

²² Putování, poutnictví a poutníci. In: *Ultreia* [online]. [cit. 2023-07-19]. Dostupné z: <https://ultreia.cz/putovani-poutnictvi-a-poutnici/>

1.5 Druhy poutnictví

Existuje několik typologií, podle nichž by bylo možné poutě rozčlenit. Například teolog J. G. Davies ve své knize *Pilgrimage Yesterday and Today* člení poutě na:

- 1) pout' jako duchovního cvičení,
- 2) pout' jako následování Krista a jeho svatých,
- 3) pout' jako identita a jednota,
- 4) pout' spojována s Biblií.²³

Naopak S. Coleman a J. Elsner přichází s jinou typologií, která vypadá takto:

- 1) pout' na posvátné místo,
- 2) pout' k nějaké posvátné osobě či světci,
- 3) pout' spojená s posvátným předmětem,
- 4) pout' spojená s posvátnými texty,
- 5) pout' jako alegorická cesta.²⁴

Často jde o typologie, které jsou si velice podobné, ale jinak nazvané. Proto v následující části budou představeny některé typy poutnictví, s nimiž se můžeme setkat, které však nebudou ukotveny jednou typologií.

1.5.1 Tradiční poutnictví

Tradiční poutnictví je způsob cestování, v němž jednotlivec směřuje k posvátnému místu nebo významnému krajinnému prvku, které je spojeno s božským zjevením. Poutník si toto místo předem vybere, tedy zná trasu a má jasno v tom, kam má dojít. Na cestu se poutník vydává za účelem odpuštění, pokání nebo úcty světce či Boha.

1.5.2 Rodové poutnictví / pout' za předky

Dalším důvodem k vykonání poutě může být i navštívení země našich předků. Tato pout' přitahuje převážně poutníky, jejichž předkové se přestěhovali do země, v níž dnes žijí, ale

²³ DAVIES, J., G. *Pilgrimage yesterday and today: why? where? how?*, 1988.

²⁴ BOWIE, F., s. 252.

pocházeli ze země jiné. Tato cesta otevírá člověku pohled na to, kdo vlastně je, kde jsou jeho kořeny a z čeho vyvěrá jeho život.²⁵

1.5.3 Duchovní poutnictví

Jedná se o poutnictví, které je vykonáváno v oblasti bydliště, v uzavřených prostorách chrámu, jelikož se již daný člověk nemůže vydat z důvodu zdraví a stáří na vzdálenější cestu. Meditační aspekt má přednost před tělesným pohybem po prostorách chrámu. Cílem je tělesná odloučenost.²⁶ Tato pouť byla nejpobulárnější v novověku, kdy byly poutní cesty zakazovány či ztěžovány vrchností. I v případě této poutě se člověk má zříkat jídla, pohodlí, pohodlného oblečení a radostí života.²⁷

1.5.4 Pout' spojená s posvátným textem

Pout', při níž jsou trasy poutníků zaměřeny na místa, která se objevují ve Starém a Novém zákoně nebo v případě muslimů v Koránu. Protestanští poutníci či římskí katolíci si na svou cestu nosí svou Bibli. Při této pouti se poutníci pokoušejí navštívit významná místa a snaží se si zpřítomnit události, jež byly spojené se vznikem jejich víry.²⁸

1.5.5 Pout' k hrobu světce

Tento typ poutě vznikl ve 4. století a jedná se o putování k hrobům duchovních biskupů, mučedníků a opatů, kteří zemřeli v pověsti svátosti. Mezi prvními takto uctívanými osobnostmi byli sv. Martin v Tours či sv. Ambrož v Miláně. Hrob je umístěn uprostřed krypty, jež má podkovitý půdorys s ochozem. Na hrobě je vytvořeno okénko s mřížkou, fenestella, díky němuž lze nahlédnout dovnitř. Nejznámější poutí za účelem navštívení ostatků světce je pouť k hrobu sv. Jakuba v Santiagu de Compostela.²⁹ Během staletí docházelo k přemístování hrobů na jiná místa. Častokrát se jednalo o touhu po důstojnějším uložení či strach z neuctění.

1.5.6 Barokní pouť

Barokní pouť je pouť s pevným řádem, který se řídí ročním obdobím. Význam poutě vycházel z potřeb převážně venkovského lidu, kdy pouť těmto lidem umožňovala duchovní

²⁵ 10 TYPES OF PILGRIMAGE: WHICH IS CALLING YOU?. Dostupné z: <https://www.asacredjourney.net/types-of-pilgrimage/>.

²⁶ BOWIE, F., s. 255.

²⁷ OHLER, N., s. 73.

²⁸ BOWIE, F., s. 255.

²⁹ JÖCKLE, C., s. 7.

očištění a povznesení nad reálným světem.³⁰ S barokní poutí se pojí krásně zdobené modlitební knihy, do nichž si poutníci mohli následně vkládat další milostné obrázky z absolvovaných poutí. Poutníci měli předepsané písně a modlitby, jež museli vykonávat v určitých částech cesty. Cílem poutě bývá uctívání milostných mariánských obrazů a soch na daných poutních místech.³¹

Dále existuje ještě prahové poutnictví, sportovní poutnictví nebo poutnictví osobního či kulturního významu.

³⁰ KALISTA, Z. a HASHEMI, M. *Česká barokní pout': k religiozitě českého lidu v době barokní*. 2001, s. 35.

³¹ JÖCKLE, C., s. 13.

2 Obecná historie poutnictví a historie poutnictví v českých zemích

Počátky poutnictví sahají až do doby antické, kdy se lidé vydávali na cesty, při nichž upevňovali svou víru a identitu. První poutní tradice vychází z židovského putování ve 2. – 3. století, které směřovalo do nebeského Jeruzaléma. Ve 4. století došlo ke změně křesťanské situace – poutnictví získává podporu císařů (například císař Konstantin a jeho stavba baziliky Božího hrobu v Jeruzalémě). Dochází ke vzniku nových kostelů na posvátných místech a rozvoji poutnictví obecně.³² Následující podkapitoly jsou zaměřeny převážně na historii poutnictví u nás.

2.1 Poutě středověké

Středověké poutě v celosvětovém kontextu byly založeny na putování do vzdálených poutních míst. Jedná se o jakýsi základ poutnické tradice, jež přetrvává v různých obměnách dodnes. Poutníci podnikali cesty za účelem vyjádření úcty světcům, pokání nebo úcty k Bohu. Při poutích poutníci překonávali těžkosti všeho druhu. V průběhu let vznikala nová a nová poutní místa. Poutník z doby středověké nebyl osamělý, často šel ve skupině s několika dalšími poutníky, kteří měli stejný nebo podobný cíl.³³ Člověk, jenž se rozhodne pro absolvování pouti v této době, je vytrháván ze svého společenského postavení.³⁴ Nejznámějšími středověkými cíli byla města Řím, Jeruzalém a Santiago de Compostela. Poutníci se na poutních místech účastnili nočních vigilií, tedy příprav na významné svátky a mimořádné události.

V době středověku se u nás poutě orientovaly k zemským patronům a světcům, jež byli považováni za ochránce rodů, které zrovna vládly. Při hlavních poutních trasách vznikala ubytovací zařízení pro poutníky – hospice a noclehárny.³⁵ Čeští poutníci se většinou nevydávali na daleké cesty ke vzdáleným svatyním, ale konali poutě na poutní místa, která se nacházela v okolí jejich bydliště. Zmínky o poutích se objevovaly nejčastěji v městských pramenech, převážně v testamentech.³⁶ V polovině 15. století začala vznikat či se znovu oživovala poutní místa lokálního a regionálního charakteru (například Hejnice,

³² JÖCKLE, C., s. 6.

³³ FOLETTI, I., LEŠÁK, M. F. (ed.). *Poutní umění ve středověku jako tělesný zážitek: krajina, poutník a poklad*. 2022, s. 24.

³⁴ Tamtéž, s. 37.

³⁵ JÖCKLE, C., s. 12.

³⁶ ČAPSKÁ, V., MIHOLA, J. (ed.). *Na cestě do nebeského Jeruzaléma: poutnictví v českých zemích ve středověkém kontextu*. 2010, s. 11–13.

Kadaň, Chlum sv. Máří). Dochází k regionalizaci poutních kultů. Na přelomu 15. a 16. století se čeští poutníci vydávali na poutní místa v Bavorsku, Rakousku a Francích.³⁷ Reformátoři v 16. století poutnictví kritizovali a odmítali, dokonce si i kladli otázku, zda nejde o skrytou formu pohanství.³⁸

S koncem renesance dochází k nástupu barokních kultů, které budou více rozebrány v podkapitole 3.4.

2.2 Poutě barokní

Barokní poutě se objevují v 2. polovině 16. století. Jedná se o fenomén, který zasáhl široké společenské vrstvy – rozšiřuje se hojná účast na poutích a aktivní participace. Dochází k nim převážně po Tridentském koncilu. Ten se odehrával mezi roky 1545–1563 a došlo na něm k reformaci katolické církve a byla doporučena mariánská úcta, tedy úcta k milostným sochám a obrazům Panny Marie. V českých zemích je barokní sláva spojena s jezuitou, kteří pomohli ke vzniku poutního místa ve Staré Boleslavi. Jedním z fenoménů té doby bylo rozšíření kopie obrazu Panny Marie Pasovské. V roce 1575 bylo založeno akademické mariánské bratrstvo, jehož účelem a cílem bylo povznesení úcty k Matce Boží.³⁹ Před tímto obdobím se většina obyvatel českých zemí hlásila převážně k protestanství. Roku 1627 bylo však vydáno prohlášení Nového zřízení zemského, po němž se stala mariánská úcta součástí státního kultu. Právě jezuité začali šířit úctu k Neposkvrněnému početí.⁴⁰ V době baroka docházelo k vyšetřování zázraků, dokud nebyl učiněn závěrečný verdikt, tak dané obrazy či sochy nesměly být uctívány. Během celého barokního období docházelo k monumentálním přestavbám a obnovám poutních míst. Na konci 18. století tento souhlas k uctívání udělovalo Gubernium, tedy zemský správní úřad.⁴¹

V době třicetileté války byla Panna Marie ochránkyní před nepřítelem a lidé ji hojně vzývali. Po třicetileté válce se i ti nejprostší poutníci vydávali na daleké náboženské poutě za hranice naší země. O poutnicích z dob barokních víme z Pamětních knih a Knih zázraků. V některých spisech se objevovaly pokusy o jednoduché typologické

³⁷ Tamtéž, s. 22.

³⁸ Tamtéž, s. 54.

³⁹ Tamtéž, s. 31.

⁴⁰ Tamtéž, s. 32.

⁴¹ Tamtéž, s. 34.

členění poutních míst z hlediska toho, jak Panna Marie místa posvětila. Poutě napomáhaly urbanizovat a sakralizovat krajinu.⁴²

V 80. letech 18. století došlo k rušení klášterů. Na konci 18. století došlo dekrety Josefa II. k omezení volného pohybu poutníků. Zlatá éra barokního poutnictví končí utilitárními dekrety Josefa II. a nástupem osvícenství.⁴³ Poutnictví bylo redukováno a upadalo. Vyšší společenské vrstvy se začaly distancovat od poutní tradice. Dochází k zániku mnoha poutních míst. Po smrti Josefa II. docházelo k postupnému obnovování starých poutních míst a ke vzniku poutních míst nových. V 19. století došlo ke změně mariánských poutí, což způsobilo to, že poutnictví začínalo nabývat nových forem.⁴⁴ O jejich podobách pojednává následující kapitola.

2.3 Poutě v 19. století

V 19. století mělo poutnictví oslabenou podobu. Vladaři zakazovali a bránili poutníkům v dlouhých cestách, jelikož je považovali za zbytečné plýtvání časem. Lidé se mají starat o své živobytí a převážně o to, aby byli schopni včas zaplatit daně státu. Pouze pout' do Mariazell ve Štýrsku byla dovolena, jelikož tam byla uctívána patronka habsburského rodu.⁴⁵ Během 19. století docházelo k tajnému zřizování poutních míst, což přispělo k samotnému zhuštění poutnictví. Poutnictví v této době ztratilo dobrodružného ducha, charakter závažného rozhodování a podstoupení samotného rizika. Šlo o projev kolektivního a osobního náboženského přesvědčení, jenž nebyl v rozporu se státními nařízeními. Omezení, která se týkala poutí, byla zrušena v roce 1840.

Poutnictví bylo silně ovlivněno státními zásahy do církevního života a druhou konfesionalizací. Poutě získávaly veřejnou pozornost, poutník svou účastí vyjadřoval svůj názor či postoj. Dále docházelo ke zvýšení národního uvědomění, což zapříčinilo desakralizaci obsahu tradičních poutí. Poutě začaly být nahrazovány politickými shromážděními, národními manifestacemi a tábory lidu, které se konaly na místech, která byla spojena se slavnou minulostí (například Kostnice). Došlo k rozvoji národních poutí,

⁴² Tamtéž, s. 49–53.

⁴³ Tamtéž, s. 47.

⁴⁴ Tamtéž, s. 78.

⁴⁵ ČAPSKÁ, V., MIHOLA, J. S., s. 175.

jež neměly náboženskou rovinu – častokrát šlo spíše o veřejné vyjádření určitého názoru, jakousi podobu politické manifestace.⁴⁶

Vznikal a rozvíjel se poutní průmysl. Poutníci si z poutí vozili kromě votivních dáreků také upomínkové předměty s vyobrazením poutního místa (hrnky, sklenice, hračky apod.) – kupovali i to, co nepotřebovali. K poutím se začal připojovat zábavný aspekt – na poutních místech se začali objevovat kejklíři, kočovná divadla a zpěváci. Později se k tomu připojují atrakce, jako jsou kolotoče, houpačky či střelnice.⁴⁷ Na konci 19. století docházelo k propojování poutnictví s turistikou, přičemž pro turisty byl podstatný samotný cíl, nikoliv cesta. Lidé více používali dopravní prostředky, což zapříčinilo splnutí poutníků s turisty.⁴⁸

2.4 Poutě ve 20. století

Ve 20. století bylo stále v oblibě navštěvovat poutní místa s mariánskou tradicí. V meziválečném období po založení Československé republiky v roce 1918 dochází k úpravě vztahu mezi církví a státem. Katoličtí hodnostáři přemýšleli nad tím, jaký obsah dát duchovním tradicím a jak je adaptovat na nové politické podmínky. V této době došlo k výraznému poklesu poutníků a ke ztrátě oficiálního charakteru poutí. Poutníci nepocházeli z různých vrstev, jednalo se o nepestré složení jedné vrstvy, neboť poutníky byli převážně členové náboženských spolků.⁴⁹

Katolické elity se snažily o propojení národních, státních a duchovních významů českých sakrálně duchovních tradic i v rámci poutních míst. Ve 20. letech dochází ke zvyšování návštěvnosti a ke snahám o vylepšování obrazu katolické církve ve veřejném prostoru. S 20. léty se také uvádí změna názorů, které se týkají toho, jak by měla být poutní místa využívána. Od 30. let 19. století se řeholníci snaží využívat prostory poutních míst k šíření idejí zdokonalení a modernizace církevního života. V závěru 30. let v roce 1938 dochází k vyostření česko-německých konfliktů, přičemž z poutních míst se stávají centra českého vlastenectví.

Za dob německé okupace Čech, Moravy a Slezska se zvyšovala míra vlastenectví a národnosti. Na poutních místech probíhala vlastenecky motivovaná kázání a poutě

⁴⁶ Tamtéž, s. 176.

⁴⁷ LENDEROVÁ, M. *Poutě a poutní místa v českých zemích jako téma kulturních dějin: (několik řádků úvodem)*. 2013, s. 3.

⁴⁸ ČAPSKÁ, V., MIHOLA, J., s. 177.

⁴⁹ Tamtéž, s. 198.

mnohokrát končily zpěvem svatováclavského chorálu a státní hymny. Od 22. srpna 1939 dochází vzhledem k politickému režimu k omezování poutí a snižování shluku věřících na poutních místech. K výslovnému zákazu však nikdy nebylo přistoupeno, poutě byly pouze redukovány. Po válce se poutě začaly využívat za účelem vyjádření díky za osvobození vlasti. Po roce 1945 se začaly objevovat poutě, které se jevily jako církevní demonstrace.⁵⁰

V době komunismu to v Československu z hlediska poutních míst nebylo o nic lepší. Poutní místa byla zpočátku používána k propagandám a manifestacím, to však nemělo velkého účinku, a proto komunisté přistoupili k nátlakovým postupům, docházelo k potlačování rozšířené náboženské úcty k Panně Marii, matce Ježíšově, a k omezení masivní účasti věřících na náboženských slavnostech a poutích za pomoci úředních zákazů. Léta 1950 až 1952 jsou vrcholem všech zákazů, jelikož je zcela zrušena většina mariánských poutí. Zákazy byly odůvodňovány ekonomickými a hygienickými důvody (například přenášení chorob, ...). Na velkých poutních místech, například na Velehradu, však mariánská tradice přetrvávala. Během komunismu docházelo k výraznému poklesu počtu věřících, snižovala se výrazně religiozita a poutní místa radikálně upadala. Nejvíce škod utrpěla poutní místa v pohraničí, která byla devastována a likvidována.

Roku 1953 dochází k mírné liberalizaci církevní politiky, poutě nebyly striktně zakazovány, ale i přes to se vláda snažila hledat jiné důvody, aby mohla věřící dále omezovat. V této době poutě získávají velký politický rozměr, jedná se o tichý nesouhlas s režimem. Roku 1956 dochází opět ke zlepšení situace a oživení poutní tradice díky politickému uvolnění a výraznější aktivitě duchovních. Účast na náboženských obřadech a poutních slavnostech se začíná zvyšovat.⁵¹

V 80. letech byla poutní místa převážně prostředkem k nabývání sebevědomí křesťanů či prostředkem boje se státní mocí. Poutníci chodící na poutě vyjadřovali svou cestou nesouhlas s tehdejšími režimem. I přes to, že poutnictví mělo upadající charakter, byly poutě státní bezpečností a státními orgány monitorovány. Na počátku 90. let došlo k vlně zájmu o mariánská poutní místa a došlo k obnově pohraničních poutních míst.⁵²

⁵⁰ Tamtéž, s. 200.

⁵¹ ČAPSKÁ, V., MIHOLA, J., s. 202.

⁵² Tamtéž, s. 203.

3 Vybraná poutní místa v České republice

Tato kapitola se věnuje vybraných poutním místům v České republice z hlediska jejich historie, architektury, probíhajících poutí a dnešní návštěvnosti poutníků.⁵³

3.1 Chrám Navštívení Panny Marie v Hejnicích

Chrám Navštívení Panny Marie v Hejnicích se nachází v údolí řeky Smědé v Jizerských horách pod vrchem Ořešník v oblasti přírodní památky UNESCO. Spadá pod Diecézi litoměřickou, vikariát Liberce a pod farnost v Hejnicích.⁵⁴ Klášter je zasvěcen Panně Marii.

V souvislosti s jeho počátkem je zmiňována legenda o zázračném uzdravení, podle níž bylo poutní místo založeno v roce 1211. Legenda pojednává o příběhu sítaře z Lužce, který měl nemocnou ženu a dítě. Sítař měl jednoho dne na místech dnešního chrámu pod lípou sen, v němž mu anděl poradil, aby přinesl obrázek Matky Boží. Po donesení a ukotvení obrazu na lípu, pod níž se sítaři zdál sen, se jeho žena a dítě skutečně zázračně uzdravily. Tento příběh se velice rychle rozšířil a lidé začali putovat k lípě a žádali o pomoc.⁵⁵

Toto místo si díky své moci získalo velkou úctu u frýdlantských pánů. V roce 1278 si Rulko z Bibersteina koupil frýdlantské panství. První kaple zde vznikla roku 1211. V roce 1252 byla poprvé dřevěná kaple přestavěna a doplněna o kamenné klenutí. 4. září 1498 byl kostel vysvěcen biskupem Janem VI. ze Salhausenu.⁵⁶ Roku 1558 získali poutní kostel protestanti Redernové, kteří ho nechali zavřít.⁵⁷ Frýdlantské panství bylo roku 1622 odkoupeno Albrechtem z Valdštejna. Mezi lety 1626 až 1628 Sebastian Baltasar z Waldhausenu nechal vybudovat poutní dům, jenž se nacházel před kostelem.

Na konci 17. století, v roce 1691, František Ferdinand z Gallasu vyjednal příchod františkánů do Hejnic, následně 12. února 1692 byl kostel prohlášen za klášterní a byl předán do rukou bratřím františkánské svatováclavské provincie. Gallasové financovali provoz budov a nechali si pod kostelem zbudovat rodovou hrobku.⁵⁸ Mezi lety 1722 až 1729 byl kostel dle návrhů Tomáše Haffeneckera přestavěn do barokního slohu – stal se

⁵³ Viz obrazová příloha.

⁵⁴ DIBELKOVÁ, I. *Poutní místa v Čechách*. 2004, s. 150.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ SVOBODA, M., HEINZL, J. *Hrabata z Gallasu, Clam-Gallasu a Hejnice*. 2015, s. 25.

⁵⁷ DIBELKOVÁ, I., s. 151.

⁵⁸ SVOBODA, M., HEINZL, J., s. 26.

z něj jednolodní kostel se šesti bočními kaplemi a dvěma věžemi v západním průčelí.⁵⁹ K vysvěcení kostela s půdorysem kříže došlo 1. července 1725.⁶⁰ V roce 1761 začal klášter strádat kvůli zákazům poutí, které stanovil stát, ale také kvůli požáru, jenž klášter poškodil.

Další rekonstrukce kláštera proběhla až na počátku 20. století.⁶¹ V době komunismu byly Hejnice centralizačním místem pro františkány – pracovní tábor, následně se z kláštera stalo místo internační, což trvalo až do roku 1955, poté se klášter přeměnil na charitativní domov pro řeholnice.⁶² Dalších rekonstrukcí se klášter dočkal v 90. letech 20. století a roku 1994 připadl litoměřickému biskupství.⁶³ V roce 2001 zde Miloš Raban založil Mezinárodní centrum duchovní obnovy, které tu sídlí dodnes.⁶⁴ 31. ledna 2018 se hejnický klášter stal Národní kulturní památkou.⁶⁵

Z počátku byl kostel gotického stylu, následně byl chrám přestavěn do barokního stylu na půdorysu latinského kříže s postranními kaplemi. Celá stavba je považována za největší chrámovou stavbu v severních Čechách.⁶⁶ Je dlouhá 50 metrů a široká 37 metrů.⁶⁷ Jsou zde tři hlavní vchody, několik vchodů vedlejších a prostorný chór. Kostel je ze tří stran obepínán ambitem, jenž je zdoben křížovou cestou, kterou vytvořil Valentin Kraus. Hlavní kupole je široká 15 metrů a vysoká 35 metrů. Pod hlavní kupolí je situována rodová hrobka hrabat z Gallasu a Clam-Gallasu. Uvnitř se nachází hlavní oltář, který je směřován neobvyklým směrem, na jih. Díky tomuto směřování se dochovala původní gotická kaple.⁶⁸ Za oltářem se nachází iluzivní freska, kterou vytvořil Josef Kramolín z Bohosudova. Uvnitř oltáře se ukrývá pařez, na němž stála původní soška Panny Marie. Samotný chrám je zdoben novobarokními freskami, jež jsou inspirovány novozákonními motivy.⁶⁹ V samotném chrámu nalezneme také varhany, které pocházejí z dílny firmy Rieger z Krnova a které byly postaveny na konci 20. let 20. století. Naproti chrámu se

⁵⁹ Tamtéž, s. 27.

⁶⁰ Tamtéž, s. 37.

⁶¹ DIBELKOVÁ, I., s. 151.

⁶² SVOBODA, M., HEINZL, J., s. 39.

⁶³ Tamtéž, s. 40.

⁶⁴ KOKTAVÁ, P., PITRUNOVÁ, Z. *Kam v ČR: Poutní místa a duchovní památky*. 2013, s. 62.

⁶⁵ TRDLA, F. *Chrám Navštívení Panny Marie v Hejnicích se stal Národní kulturní památkou České republiky*. Online. 2018.

⁶⁶ Viz obrazová příloha.

⁶⁷ RABAN, M. *Mezinárodní centrum duchovní obnovy*, s. 8.

⁶⁸ KOKTAVÁ, P., PITRUNOVÁ, Z., s. 63.

⁶⁹ Viz obrazová příloha.

nachází kaple, v níž je novogotický oltář sv. Antonína, který vytvořila rodina Moroderů z Tyrolska.⁷⁰

Hlavní poutí je zde mariánská pout' k Navštívení Panny Marie, která probíhá 31. května nebo nejbližší neděli poté.

Co se týče statistik ohledně počtu poutníků, kteří navštívili poutní místo, tak v 17. století jich do Hejnic přicházelo 100 000–120 000 ročně.⁷¹ Jan Heinzl, ředitel Kláštera Hejnice, poskytl informaci, že se v dnešní době statistiky ohledně návštěv poutníků nevedou. Poslední záznamy se nacházejí v historických kronikách a jsou psány německy, další záznamy se však nacházejí také ve františkánských kronikách.⁷²

3.2 Bazilika Nanebevzetí Panny Marie v Brandýse nad Labem (Stará Boleslav)

Bazilika Nanebevzetí Panny Marie se nachází v Brandýse nad Labem, na pravém břehu Labe a spadá do východní oblasti historického jádra Staré Boleslavi nedaleko Proboštských jezer. Spadá pod Pražskou arcidiecézi, vikariát Stará Boleslav a pod farnost Stará Boleslav. Bazilika je zasvěcena Panně Marii.

S Bazilikou Nanebevzetí Panny Marie v Brandýse nad Labem se pojí legenda, která pojednává o smrti svatého Václava, patrona české země, a o Palladiu, kovovém reliéfu Panny Marie s Ježíškem odlitým z korintské mědi, jež Václav odevzdal před svou smrtí svému sluhovi. Roku 1160 bylo toto Palladium nalezeno na poli v půdě.⁷³ Na tomto místě byla vystavěna první kaple sv. Kosmy a Damiána, do níž začali přicházet první poutníci. Během husitských válek došlo k jejímu vypálení, přičemž z Palladia zůstala pouze roztavená hmota. Následně tuto kapli nahradil menší kostel Panny Marie a sv. Jiřího. Na počátku 15. století neznámý umělec nechal zhotovit nové Palladium dle dochovaných popisů, přičemž se následně obnovily poutě. V roce 1609 se vydali čeští katolíci do Staré Boleslavi za účelem prosby Panně Marii, aby zachránila jejich víru a ochránila naši zemi před poněmčením a protestantismem.⁷⁴ Kostel však poutníkům velikostí nestačil, a proto bylo rozhodnuto, že bude vystavěn chrám větší. Samotná výstavba baziliky probíhala mezi lety 1617 až 1623 dle návrhu architekta G. M. Filippiho.

⁷⁰ *Chrám Navštívení Panny Marie: Via Sacra*. [Liberec]: [Statutární město Liberec], 2021.

⁷¹ Tamtéž, s. 62.

⁷² E-mailová korespondence s Janem Heinzlem.

⁷³ KOKTAVÁ, P., PITRUNOVÁ, Z., s. 11.

⁷⁴ KOUTECKÁ, H. *Stručný místopis mariánské úcty v Čechách a na Moravě*. 1992, s. 5.

Stavitelem baziliky byl Giacomo de Vaccani. V roce 1623 došlo také k samotnému vysvěcení chrámu.⁷⁵ Roku 1632 saští vojáci z baziliky odcizili Palladium, které od nich však v roce 1638 bylo odkoupeno zpět. V témže roce bylo z Prahy do baziliky uspořádáno slavnostní procesí. O rok později bylo Palladium ukryto ve Vídni. Roku 1648 bylo zpět navraceno do Staré Boleslavi a následně muselo být stejného roku odvezeno do Prahy, jelikož ho chtěli Švédové odcizit, a i přes to, že bylo přesunuto, bylo odcizeno. V roce 1650 bylo znovu vráceno a v roce 1662 znovu ukryto, tentokrát v Berouně, před tureckými vojsky. K navracení došlo roku 1744.⁷⁶ V roce 1674 byla zřízena Svatá cesta, též zvaná Via Sancta či Via Maria, jež vedla z Prahy do Staré Boleslavi. Baziliku v roce 1675 Abrahám Leuther doplnil o severní věž. Jižní věž byla dostavěna až K. I. Dienzenthofem v roce 1749. Bazilika byla mezi lety 1658 až 1773 pod duchovní správou jezuitů.⁷⁷

Od roku 1929 baziliku měli ve správě redemptoristé. V září roku 1938 proběhla pouť s Palladiem v Praze, poté během německé okupace bylo Palladium zadrženo. V roce 1945 bylo Palladium navraceno na hlavní oltář, a poté se konala slavnostní pouť do Prahy. Avšak v roce 1950 bylo působení redemptoristů přerušeno komunistickým režimem. Během komunismu však nikdy nedošlo ke zrušení poutní tradice, tradice byla pouze omezena.⁷⁸ Od 15. listopadu 1995 je bazilika památkově chráněna. Na počátku 21. století, v roce 2003, vznikla Národní svatováclavská pouť, která vzešla z předešlých poutních oslav. Mezi lety 2003 až 2008 byla bazilika ve správě otců pallotínů, dnes je však ve správě diecézních kněží.

Dnešní bazilika je vystavěna v raně barokním slohu s prvky sakrální architektury, jež pocházela z Itálie, jako jednodílná dispozice. Samotná výzdoba je vytvořena ve stylu vrcholného baroka.⁷⁹ Štuková výzdoba je vytvořena G. B. Cometou a pochází z 20. let 17. století. Cometa vytvořil také štukové oltáře. Průčelí baziliky je hojně zdobeno, kromě kontrastních pilastrů a nik se zde nachází zlacený reliéf Palladia.⁸⁰ V bazilice se nachází hlavní oltář, který byl původně vytvořen dle návrhu Františka Maximiliána Kaňky. Bohužel původní oltář nebyl dochován, a proto byl v roce 1721 odstraněn. Dnes je zde hlavní oltář, jenž pochází od M. B. Brauna.⁸¹ Uprostřed hlavního oltáře je svatostánek, nad

⁷⁵ DIBELKOVÁ, I., s. 49.

⁷⁶ KOUTECKÁ, H., s. 5–6.

⁷⁷ O bazilice Nanebevzetí Panny Marie. Dostupné z: <https://www.staraboleslav.com/historie/>.

⁷⁸ KOUTECKÁ, H., s. 6.

⁷⁹ Viz obrazová příloha.

⁸⁰ O bazilice Nanebevzetí Panny Marie. Dostupné z: <https://www.staraboleslav.com/historie/>.

⁸¹ Tamtéž.

nímž se tyčí klenot baziliky, tedy Palladium země české, které se nachází ve schránce ve tvaru původní poutní kaple. Samotné Palladium je vysoké 20 centimetrů a široké 15 centimetrů. Jedná se o gotický reliéf vypouklého tvaru, jenž je vytvořen z mědi, avšak jeho povrch je pozlacený.⁸² Spodní část oltáře je vytvořena z různých druhů mramoru, po stranách se nacházejí branky, na nichž jsou vystavěny sochy sv. Václava a sv. Ludmily.⁸³ Po stranách baziliky se nacházejí kaple, například Morzinská kaple, Valdštejnská kaple, Slavatovská kaple, Černínská kaple, Lažanská kaple nebo Berkovská kaple. Ve východní části baziliky se připojují ambity, které jsou v klenbách zdobeny malbami, jež se týkají života Panny Marie a které zhotovil Václav Kramolín ve druhé polovině 18. století.⁸⁴

Hlavní poutí je zde pout' Nanebevzetí Panny Marie, která se koná v neděli před 15. srpnem a v neděli po 15. srpnu. Dále v bazilice probíhá pout' k Narození Panny Marie v neděli po 8. září. Na konci září, přesněji 28., nebo poslední zářijovou neděli, se zde koná další velice důležitá pout', a to Národní svatováclavská pout'. Nelze opomenout ani pout' sv. Kosmy a Damiána.⁸⁵

V 18. století do Staré Boleslavi ročně zavítalo přibližně 50 000 poutníků. Samotnou baziliku navštěvovali i samotní panovníci, například Karel VI., Marie Terezie, František I., Ferdinand V. nebo třeba Dr. Otto Habsburský, který do baziliky zavítal při příležitosti oslav 370. výročí návratu Palladia v roce 2008.⁸⁶

3.3 Hora Matky Boží Králíky

Hora Matky Boží se nachází v Hanušovické vrchovině pod Kralickým Sněžníkem v nadmořské výšce 765 metrů nedaleko města Králíky a 4 kilometry od polských hranic. Hora Matky Boží spadá do Diecéze královéhradecké, pod vikariát Ústí nad Orlicí, pod farnost Králíky a je zasvěcena Panně Marii.

Během třicetileté války se na tento vrch Lysé hory vydávala procesí malých dětí, mezi nimiž byl i Tobiáš Jan Becker z Králík, který slíbil, že zde jednou postaví kostel, jenž bude zasvěcen Panně Marii. Poutě na Lysou horu přibývaly, a proto mu jednoho dne zdejší

⁸² DIBELKOVÁ, I., s. 49.

⁸³ Viz obrazová příloha.

⁸⁴ O bazilice Nanebevzetí Panny Marie. Dostupné z: <https://www.staraboleslav.com/historie/>.

⁸⁵ Poutě. Dostupné z: <https://www.staraboleslav.com/>.

⁸⁶ O bazilice Nanebevzetí Panny Marie. Dostupné z: <https://www.staraboleslav.com/historie/>.

biskup P. Schlizmann připomněl jeho dávný slib o výstavbě kostela. Jak Becker slíbil, tak udělal – nechal na Lysé hoře postavit kostel a vrch přejmenoval na Horu Matky Boží.⁸⁷

V roce 1696 Becker zahájil výstavbu kostela, která díky pomoci zdejších obyvatel byla dokončena již v roce 1700. 21. srpna téhož roku byl kostel vysvěcen a Becker přinesl do kostela milostný reliéf Panny Marie Sněžné, který získal od hraběnky Putzardové a který byl zhotoven podle originálu, jenž pocházel z chrámu Santa Maria Maggiore v Římě. Kostel byl dán do správy servitům, jinak řečeným „Služebníkům Panny Marie“. V roce 1701 byl Becker stanoven královéhradeckým biskupem a následně také položil základní kámen kláštera. Během výstavby kláštera byla také v roce 1705 vysázena alej, která vedla podél cesty do Králík.⁸⁸ Podél aleje bylo roku 1706 vystavěno osm kaplí se sochami. Klášter byl dokončen o devět let později v roce 1710, přičemž na nádvoří poutníků byla v témže roce postavena kaple Svatých schodů, zároveň však bylo město zasaženo morem. Bylo uspořádáno procesí, kterého se účastnilo 10 000 lidí, po procesí ihned mor ustal. Během vlády císaře Josefa II. klášter a kostel na Hoře Matky Boží nebyly dle vydaných dekretů zrušeny, díky jednomu ze servitů, který císaři během jeho návštěvy na dotaz týkající se toho, kde je střed Země odpověděl, že je vždy tam, kde se právě nachází Jejich Veličenstvo.⁸⁹

7. a 8. srpna 1846 vyhořel kostel i klášter, jelikož byly zasaženy bleskem. Předměty, které se zachovaly, jsou dnes uloženy v ambitech. O rok později započala oprava kostela, avšak vnitřní výzdoba interiéru proběhla až na konci 19. století. V roce 1850 byl poblíž areálu vystavěn Poutní dům. Roku 1883 řád servitů přenechal duchovní správu redemptoristům. Na počátku 20. století, přesněji v roce 1901, byl redemptoristy Poutní dům odkoupen od manželů Hopeových. Poutní dům byl následně zrenovován a rozšířen.⁹⁰ V době komunistického režimu proběhla v roce 1950 Akce K, při níž se z kláštera stal klášter centralizační, do něhož byla odvezena většina redemptoristů z Čech, Moravy a Slovenska. Ti zde pracovali až do roku 1960.⁹¹ Následně byl klášter pod záštitou České katolické charity, jež sem umístila františkánské sestry, které v klášteře pobývaly až do roku 2002. Během Pražského jara veřejnost bojovala za znovuotevření a zpřístupnění Hory Matky Boží. O dva roky později začala postupná renovace kostela. V roce 1972 byl areál

⁸⁷ KOKTAVÁ, P., PITRUNOVÁ, Z., s. 80.

⁸⁸ DIBELKOVÁ, I., s. 178.

⁸⁹ *Králíky – Hora Matky Boží* [online]. Dostupné z: http://kralickebetlemy.cz/download/Kraliky_Hora_Matky_Bozi_pruvodce.pdf, s. 13.

⁹⁰ Tamtéž, s. 13, 48.

⁹¹ Tamtéž, s. 13.

prohlášen za kulturní památku a v roce 1990 byl znovu předán do správy redemptoristům.⁹² Za samotnou obnovu se zasloužil Franz Jentschke, který se po své návštěvě Hory Matky Boží zázračně uzdravil a který založil 18. října 1993 Nadaci Hory Matky Boží, z níž se čerpají finance na veškeré opravy. V témže roce proběhlo znovuotevření Poutního domu. V roce 2010 byla otevřena klášterní zahrada pro veřejnost a v roce 2012 došlo k otevření památníku, jenž je věnován obětem internace.⁹³

Kostel byl vystavěn jako trojlodní bazilika na obdélníkovém půdorysu, jež má dvojici věží v průčelí, tři pravouhlé portály, půlkruhový uzavřený presbytář a přízemní kaple čtvercového tvaru se sakristií v ose.⁹⁴ Výzdoba kostela je v pseudorenesančním slohu a vznikla mezi lety 1883 až 1907.⁹⁵ Ve východní části kostela se nachází hlavní oltář, přičemž nahoře je obraz Korunovace Panny Marie, který zhotovil profesor Richter, na stranách jsou sochy sv. Jáchyma a sv. Anny, na samotných stranách svatostánku se nacházejí další 4 sochy, tentokrát sochy sv. Alfonse, sv. Jana Evangelisty, sv. Františka a sv. Dominika. Nad svatostánkem je pověšen obraz Panny Marie, který je pokryt stříbrným plechem. Dále se v kostele nachází kazatelna, která vzešla z dílny Ferdinanda Stuflessera v roce 1896. Kazatelna je zdobena čtyřmi plastikami církevních otců, na stříšce se tyčí stojící socha Ježíše Krista a pod stříškou je holubice, která symbolizuje Ducha svatého.⁹⁶ Dále se zde nacházejí boční oltáře, 6 po levé straně a 6 po pravé straně, přičemž nad každým jsou barevná okna, která jsou vyzdobena tak, aby souvisela s plastikou na oltáři.⁹⁷

Součástí areálu jsou i kostelní ambity, které jsou ze všech stran uzavřené, čímž vytvářejí jakousi chodbu. V každém rohu je vystavěna kaple, nad níž se tyčí červená věž cibulovitého tvaru. V ambitech na nádvoří straně se nachází 42 obrazů mučedníků, světců a kajících, na protější straně je naopak pouze 14 obrazů, jež zobrazují křížovou cestu.⁹⁸ Dále je zde nádvoří poutníků, na němž se uprostřed nachází průčelí kostela, přičemž v pravém rohu nádvoří se tyčí mramorová socha Panny Marie se studnou. Na tomto nádvoří je postavena kaple Svatých schodů, která je napodobeninou schodiště z paláce Pontia Piláta v Jeruzalémě, po kterém Kristus stoupal k Pilátu Pontskému

⁹² Tamtéž, s. 14.

⁹³ KOKTAVÁ, P., PITRUNOVÁ, Z., s. 82.

⁹⁴ Viz obrazová příloha.

⁹⁵ *Králíky – Hora Matky Boží* [online], s. 34.

⁹⁶ Viz obrazová příloha.

⁹⁷ *Králíky – Hora Matky Boží* [online], s. 36–38.

⁹⁸ KOKTAVÁ, P., PITRUNOVÁ, Z., s. 82.

a na němž si vyslechl svůj rozsudek. Před kostelem je vstupní portál a schodiště pocházející z roku 1700. Schodiště vede od aleje k portálu. Po stranách schodiště se nacházejí dvě kaple, zbylých šest je vystavěno podél aleje.⁹⁹

Hlavní poutní sezóna zde probíhá od 1. května do 2. listopadu. Hlavní pouť se koná 15. srpna a jedná se o pouť k Nanebevzetí Panny Marie. Dále se na Hoře Matky Boží koná kajičná pouť lesníků a myslivců, pouť duchovní obnovy, pouť hasičů, orelská pouť nebo například pouť rodičů, kteří přišli o dítě.¹⁰⁰

Již v roce 1717 přicházelo na Horu Matky Boží 60 000 poutníků ročně. Roku 1723 jich bylo 100 000 ročně a o pět let později dokonce 152 000 ročně. V dnešní době dle informací a statistik od Karla Moravce, děkana Hory Matky Boží, se návštěvnost poutníků nepočítá, dělají se pouze statistiky ohledně platících návštěvníků a odhady počtu návštěv za rok. V roce 2016 bylo platících návštěvníků 9 729, ale návštěvníků ostatních dle odhadu 50 000. O rok později přišlo 10 135 platících návštěvníků, ostatních dle odhadu bylo také přibližně 50 000. V roce 2018 se počet platících návštěvníků zvedl na 11 202, avšak ostatních bylo 45 000. V roce 2019 přišlo na prohlídku 9 546 platících návštěvníků, ostatních návštěvníků bylo odhadem znovu 50 000. V letech 2020 a 2021 byly poutě na Horu Matky Boží zasaženy onemocněním COVID-19, kvůli kterému byla návštěvnost nižší – platících návštěvníků přišlo během těchto dvou let 12 365 a ostatních bylo dohromady 63 000. V roce 2022 se návštěvnost poutního místa zase zvýšila, platících návštěvníků bylo 8 060 a ostatních 40 000.¹⁰¹

3.4 Poutní areál Svatá Hora Příbram

Poutní areál na Svaté Hoře se nachází na samém okraji města Příbram pod hřebeny Brd. Spadá pod Arcidiecézi pražskou, vikariát Příbrami a pod farnost Svaté Hory. Barokní komplex je zasvěcen Panně Marii a patří mezi nejstarší mariánská poutní místa v Čechách.

Svatá Hora je spojována s legendou, která vypráví o Janu Procházkovi, který roku 1619 náhle oslepl. Jednoho dne se mu však zdál sen, v němž ho oslovil stařec, nejspíše sv. Jakub, patron poutníků, a vyslal ho na Svatou Horu, aby tam uctíval Pannu Marii. Jan se tam však nevypravil hned, ale až poté, co se mu sen zdál opakovaně. Nešel sám, doprovázel ho jeho vnuk, kterému bylo pouhých osm let. 10. června 1632 společně dorazili

⁹⁹ *Králíky – Hora Matky Boží* [online], s. 25–28.

¹⁰⁰ Poutě a akce. Dostupné z: <https://www.klasterkraliky.cz/plan.php>.

¹⁰¹ E-mailová korespondence s Karlem Moravcem a dokument se shrnutím od pana Moravce.

na Svatou Horu a Jan se začal o poustevnu u mariánské kaple starat. Tři dny nato, co na Svatou Horu přišel, se mu vrátil zrak. Samotný zázrak byl potvrzen několika svědectvími a lékařským dobrozdáním. Jan se po tomto zázraku rozhodl na Svaté Hoře zůstat a nadále pečovat o poustevnu a kapli až do svého skonání.¹⁰²

Poutní tradice je spojována se soškou Panny Marie Svatohorské, jež byla vytvořena ze dřeva v gotickém stylu. První zmínka o svatostánku na Svaté Hoře se nachází ve starých pramenech na začátku 16. století. Od roku 1620 se zde konaly poutě ke „Královně stříbrných hor“.¹⁰³ Roku 1647 dostali Svatou Horu do správy jezuité, kteří následně začali s její přestavbou a rozšířením. O 2 roky později, v roce 1649, došlo k propojení Březnice se Svatou Horou pomocí křížové cesty, jež obsahovala 16 křížů a obrazů, přičemž v pozdějších letech byly kříže nahrazeny zděnými kapličkami výklenkovitého typu.¹⁰⁴ Kaple byla rozšířena o boční kaple sv. Ignáce a sv. Františka Xaverského, přičemž nad hlavní kaplí byla navíc postavena zvonice s věčným světlem. Návrhy na poutní komplex zhotovil P. Benjamin Schleyer a samotný projekt vytvořil architekt Carlo Lurago. V roce 1732 se na Svaté Hoře konala korunovace Svatohorské madony.¹⁰⁵

Roku 1773 byla Svatá Hora předána do správy světským administrátorům. O necelých 100 let později, v roce 1861, se správy ujali redemptoristé, kteří Svatou Horu v roce 1903 renovovali, přičemž nejstarší část ozdobili ornamentální štukovou dekorací. Dva roky poté byla Svatá Hora papežem Piem X. povýšena bulou na *basilicu minor*, tedy baziliku menší. V roce 1978 byl celý areál poškozen požárem. Bazilika měla poničenou střechu, věže, ale i část ambitů a svaté schody.¹⁰⁶ 29. května 2012 byla bazilika vykradena, přičemž z baziliky bylo odneseno šest vzácných stříbrných svícňů a dvě sochy andělů.¹⁰⁷

Poutní areál Svaté Hory je vybudován v barokním stylu.¹⁰⁸ Sestává z průčelí, ambitů, čtyř ambitních křídel, střední stavby, baziliky, 22 kaplí, mariánského sloupu, kalvárie, severní a jižní brány, mariánské studánky a krytých schodů. Svaté schody byly vytvořeny podle návrhu K. a K. I. Dientzenhoferů a jsou dlouhé 460 metrů a mají 323 stupňů.¹⁰⁹ Průčelí a jeho zdobení vzniklo mezi lety 1702 až 1706 a na jeho středu se nachází

¹⁰² KOKTAVÁ, P., PITRUNOVÁ, Z., s. 14.

¹⁰³ KOUTECKÁ, H., s. 6.

¹⁰⁴ ŠTVERÁKOVÁ, H. *Křížová cesta z Březnice na Svatou Horu*. In: Podbrdsko. 2006, s. 89–110.

¹⁰⁵ DIBELKOVÁ, I., s. 53.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 54.

¹⁰⁷ KOKTAVÁ, P., PITRUNOVÁ, Z., s. 15.

¹⁰⁸ Viz obrazová příloha.

¹⁰⁹ BŘICHÁČEK, J. *Svatá Hora – průvodce*, s. 1.

vyobrazení Pražské brány.¹¹⁰ Sochy proroků a sedm poprsí, která se nacházejí na věžích, vytvořil Jan Brokoff.¹¹¹

Co se týče ambitů, tak ty tvoří obdélník, jenž má délku 73 metrů a šířku 63 metrů. Celá výstavba proběhla v letech 1659 až 1670 dle návrhů Carla Luraga a Benjamina Šlajera, přičemž severní a jižní ambity jsou složeny z 9 klenbových polí, naopak západní a východní ambity jsou složeny pouze ze 7 klenbových polí. Dále se v každém křídle jednotlivého ambitu nacházejí na vnější zdi 2 výklenky, do nichž je zasazen oltář.¹¹² V dolním ochozu se nachází 9 kaplí doplněných o oltářní obrazy malíře Josefa Umlaufa, které zobrazují nejdůležitější události v životě Panny Marie. V areálu se nachází také cyklus 21 lunetových obrazů, který byl namalován Josefem Mathauserem a který nám předkládá dějiny Svaté Hory. Dalších 100 obrazů se objevuje na ambitním klenutí. Tyto obrazy líčí neštěstí a nebezpečí lidí, kterým Panna Marie Svatohorská zachránila život.¹¹³

Samotná bazilika je dlouhá 20,2 metrů, široká 20 metrů a vysoká 18 metrů. Z původní stavby se dochovaly pouze boční zdi. Celou výzdobu baziliky navrhl Rudolf Němec.¹¹⁴ V bazilice se nachází stříbrný oltář, který je prací několika stříbrníků a zlatníků z různých období. Na stříbrném oltáři spočívá milostná soška Panny Marie, která měří 50 centimetrů.¹¹⁵ Dále je zde vyhotoven vítězný oblouk s nápisem „SANCTA MARIA, ORA PRO NOBIS“¹¹⁶, uprostřed vítězného oblouku se nachází také mariánská koruna, která je ozvláštněna 16 hlavičkami andělíčků, jež jsou okřídlené.¹¹⁷

Nejnámější poutí, která se zde každoročně koná třetí neděli po Seslání Ducha svatého, je pouť k výročí korunovace Panny Marie Svatohorské. Dále tu probíhá pouť na počest Nanebevzetí Panny Marie, jež se koná první neděli po 15. srpnu. Další poutě se tu konají vždy v sobotu a v neděli během poutní sezóny. Mše svatá se tu koná každý všední den a v neděli.¹¹⁸

¹¹⁰ Viz obrazová příloha.

¹¹¹ Tamtéž, s. 2.

¹¹² Tamtéž, s. 4.

¹¹³ Tamtéž, s. 5.

¹¹⁴ Viz obrazová příloha.

¹¹⁵ BŘICHÁČEK, J., s. 17.

¹¹⁶ Překlad: „Panno Bohorodice, raduj se milostiplná Maria, Pán s tebou.“

¹¹⁷ Tamtéž, s. 15.

¹¹⁸ DIBELKOVÁ, I., s. 14.

V 17. století, přesněji v roce 1677, proběhlo na Svaté Hoře 77 procesí, kterých se zúčastnilo 94 000 poutníků. O necelých 100 let později, v roce 1732, se korunovace zúčastnilo 500 000 věřících. Již na počátku 20. století každý rok zavítalo na Svatou Horu přibližně 20 000 poutníků.¹¹⁹ V dnešní době mají na Svaté Hoře pouze přehledy o ohlášených poutních výpravách, přičemž poutní výpravy mají odlišný počet poutníků. Celkově za rok 2022 zavítalo na Svatou Horu 1 522 poutníků, nejvíce jich bylo ze Spojených států amerických, přesněji 462 poutníků. Dále Svatou Horu navštívilo 8 522 turistů, což je více než v roce 2021, kdy jich do poutního areálu zavítalo 7 137.¹²⁰ V roce 2021 poutníci kvůli omezení, která byla zavedena v souvislosti s onemocněním COVID-19, navštívili Svatou Horu až v létě, avšak v tomto roce nebyli počítáni, a proto nelze určit přesný počet. V roce 2020 byla také návštěvnost omezena onemocněním COVID-19, což způsobilo, že v poutním areálu proběhly pouze 3 poutě a přijely jen 2 skupiny poutníků, přičemž není blíže určen počet poutníků, kteří se poutí účastnili. V témže roce navštívilo Svatou Horu 6 426 turistů, což bylo méně než v roce 2019, kdy areál navštívilo 10 635 turistů.¹²¹

3.5 Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře

Poutní kostel svatého Jana Nepomuckého se tyčí na Zelené hoře nad městem Žďár nad Sázavou. Nedaleko od kostela se rozkládá Konventský rybník, za kterým se nachází Bazilika Nanebevzetí Panny Marie a svatého Mikuláše. Poutní kostel spadá do Diecéze brněnské, děkanství žďárského a pod farnost města Žďáru nad Sázavou. Kostel je zasvěcen svatému Janu Nepomuckému.¹²²

S kostelem se pojí legenda o Janu Nepomuckém a jeho úmrtí na mučidlech. Po jeho úmrtí ho kat na Karlově mostě svrhnul do Vltavy. Později jeho tělo vylovili rybáři, přičemž nad Janovou hlavou zářilo ve svatozáří pět hvězd. Po jeho umučení přišlo do Čech období sucha, které lidé dávali za vinu smrti Jana Nepomuckého, který nevyzradil zpověď manželky krále Václava IV. Vše se za 300 let potvrdilo při příležitosti otevření jeho hrobu,

¹¹⁹ JÖCKLE, C., s. 177.

¹²⁰ *Svatá Hora*. Online. 2023, roč. MMXXIII, č. 1. Svatá Hora: Matice Svatohorská. Dostupné z: https://svata-hora.cz/wp-content/uploads/sh2023_1sm.pdf, s. 13.

¹²¹ *Svatá Hora*. Online. 2022, roč. MMXXII, č. 1. Svatá Hora: Matice Svatohorská. Dostupné z: https://svata-hora.cz/wp-content/uploads/sh2022_1sm.pdf, s. 12.

¹²² DIBELKOVÁ, I. *Poutní místa na Moravě, ve Slezsku*. 2005, s. 68.

kdy z Janovy lebky vypadl jazyk, který měl načervenalou barvu. V tu chvíli již nebyl pochyb o jeho výjimečných činech a došlo k jeho svatořečení.¹²³

Na počátku 17. století začal opat Václav Vejmluva přemýšlet nad svatyní pro Jana Nepomuckého, jelikož ve žďárském klášteře, v němž pobýval, nikdo neměl pochyby o Nepomuckého svatosti. Vejmluva se společně s architektem Janem Blažejem Santinim Aichelem rozhodl vytvořit plány na výstavbu kostela. Roku 1719 byl položen základní kámen, přičemž samotná výstavba proběhla mezi lety 1720 až 1722.¹²⁴ Sám Santini při výstavbě kostela pracoval s číslem pět a jeho symbolikou, jelikož právě pět hvězd se objevilo nad hlavou umučeného Jana Nepomuckého. Roku 1784 došlo v kostele k požáru, který rozhodl o zrušení kostela a žďárského kláštera. Na začátku 19. století byl kostel opraven, avšak nestal se z něj kostel poutní, ale pouze hřbitovní. Během 19. a 20. století se kostel potýkal s nepříznivými klimatickými vlivy, které ho stále poškozovaly, proto byl kostel stále v průběhu let opravován. Roku 1953 byl kostel předán do vlastnictví státu.¹²⁵ V roce 1994 byl poutní kostel sv. Jana Nepomuckého zapsán na seznam UNESCO.¹²⁶

Santini se snažil spojit hru se světlem, která se vyskytuje v baroku, a směřování vzhůru, které se naopak nachází v gotice. Po celou dobu se držel magického čísla pět, se kterým se můžeme setkávat ve všech částech kostela.¹²⁷ Kostel je vystavěn do půdorysu pěticípé hvězdy, má pět vchodů, pět oltářů, ale i pět trojúhelníkových oválných kaplí. Uvnitř kostela, jak již bylo zmíněno, se nachází pět oltářů, přičemž na zeměkouli, která je součástí hlavního oltáře je zobrazeno pět hvězd a pět andělů.¹²⁸

Samotný hlavní oltář je zasvěcen Janu Nepomuckému. Dále je hlavní oltář zdoben obrazem Nanebevzetí Panny Marie, který vytvořil M. Willmann roku 1692. Po stranách oltáře se nachází sochy sv. Mikuláše, sv. Markéty, sv. Benedikta a sv. Bernarda.¹²⁹ Kolem svatyně jsou rozmístěny alegorie Víry, Naděje a Lásky, které byly zhotoveny Ř. Thenyem. Boční oltáře jsou naopak zasvěceny evangelistům.¹³⁰ Okolo kostela se dříve rozkládal hřbitov, jenž byl obklopen arkádami a balustrádami, jež jsou vystavěny na půdorysu deseticípé hvězdy. Hřbitov byl zde založen za účelem záchrany poutního místa.

¹²³ KOKTAVÁ, P., PITRUNOVÁ, Z., s. 92.

¹²⁴ DIBELKOVÁ, I., s. 69.

¹²⁵ Novodobá historie. Dostupné z: <https://www.zelena-hora.cz/cz/o-zelene-hore/chronologie-dejin-zelene-hory/novodoba-historie>.

¹²⁶ KOKTAVÁ, P., PITRUNOVÁ, Z., s. 94.

¹²⁷ DIBELKOVÁ, I., s. 69.

¹²⁸ Viz obrazová příloha.

¹²⁹ Viz obrazová příloha.

¹³⁰ Tamtéž, s. 70.

Dnes je hřbitov zrušen a správa se snaží znovu obnovit původní charakter tohoto poutního místa.

Hlavní pouť, která zde probíhá, je pouť ke sv. Janu Nepomuckému, jinak řečená Svatojánská pouť, která se koná první neděli po svátku sv. Jana Nepomuckého, jenž se slaví 16. května. Právě v tento den se zde každoročně slouží mše svatá. Dále tu probíhá každý 16. den v měsíci Nikodémova noc, při které je během večera přítomen také kněz či jáhnové. V neposlední řadě se zde věřící mohou zúčastnit Mše svaté za zemřelé, jež probíhá 2. listopadu v den Památky všech věrných zemřelých, nebo Poslední mše svaté v kalendářním roce, ta probíhá 31. prosince od 23:00. Poutní kostel však pořádá i další události, které lze navštívit. Poutní mše svaté zde probíhají po domluvě s farním správcem.¹³¹

Každý rok na Zelenou horu zavítají tisíce poutníků, avšak přesný počet poutníků ani turistů evidován není. Dle slov Ondřeje Vobejdy, kastelána poutního kostela, nelze jasně určit, kdo je turista a kdo naopak poutník. Dle jeho odhadů se dá říci, že na pouť v květnu a v září dohromady dorazilo kolem 2 000 lidí, přičemž k tomu lze připočítat přibližně 500 osob, které na Zelenou horu přijíždí v rámci poutních zájezdů. Pravidelných akcí, jako jsou například mše svaté, se účastní přibližně 100 lidí za měsíc.¹³²

3.6 Klášter Velehrad

Cisterciácký klášter Velehrad se nachází v údolí říčky Salašky v geomorfologické oblasti Chřibů nedaleko Starého Města u Uherského Hradiště. Klášter spadá do Olomoucké arcidiecéze, děkanátu velehradského a pod farnost Velehrad. Klášter je zasvěcen Panně Marii.¹³³

S klášterem Velehrad se pojí Kristiánova legenda, podle níž byl roku 882 na Velehradě pokřtěn věrozvěstem Metodějem Bořivoj I. se svou manželkou Ludmilou. Jedná se o místo, z něhož Cyril a Metoděj šířili křesťanství mezi Slovy.¹³⁴

S první myšlenkou, že by se na Velehradě mohl založit a postavit cisterciácký klášter, přišel biskup Robert. Původně se však mělo jednat o pohřebiště moravských Přemyslovců. Faktická existence velehradského kláštera se datuje od 11. listopadu roku 1205, kdy na

¹³¹ Pravidelné a poutní mše svaté. Dostupné z: <https://www.zelena-hora.cz/cz/sluzby-navstevnikm/pravidelne-a-poutni-mse-svate>.

¹³² E-mailová korespondence s Ondřejem Vobejdou.

¹³³ DIBELKOVÁ, I., s. 63.

¹³⁴ KOKTAVÁ, P., PITRUNOVÁ, Z., s. 128.

Velehrad přišla komunita, v jejímž čele byl opat Thicelin.¹³⁵ Základní kámen byl položen roku 1205, přičemž výstavba klášterního komplexu proběhla mezi lety 1215 až 1250. První vysvěcení proběhlo již 27. listopadu roku 1228. Mezi lety 1306 až 1436 došlo k uherským a polským nájezdům, které zapříčinily odchod řeholníků. Řeholníci se na Velehrad vrátili mezi lety 1434 až 1436.¹³⁶ Během husitských válek byl klášter vypálen. Během českého stavovského povstání byl klášter zkonfiskován a prodán Alžbětě Kotvrdovské. Po bitvě na Bílé hoře byl však navrácen zpět do rukou řeholníků. Roku 1630 byl renovován a rozšířen, avšak v roce 1681 přišel další požár, který založil mnich Malachias a kvůli kterému musel být klášter radikálně přestaven.¹³⁷ Projekt přestavby vypracoval Giovanni P. Tencalla. Po konci přestavby došlo k druhému vysvěcení, které proběhlo 2. října 1735. V období vlády Josefa II., v roce 1784, bylo vydáno nařízení, dle něhož byl klášter zrušen.¹³⁸

Na konci 19. století na Velehrad přišli jezuité a založili na Velehradě gymnázium. Roku 1920 získal klášter titul bazilika minor. Ve 30. letech 20. století jezuité začali s renovováním klášterního komplexu, přičemž první finanční dar získali od Tomáše Garrigua Masaryka.¹³⁹ Roku 1950 byl klášter obsazen Státní policií při Akci K, během níž policie posílala kněží do internačních klášterů, likvidovala kláštery a mužské řeholní řády a zabavovala majetek klášterů. Po Akci K přišla také Akce Ř, kdy policie naopak likvidovala ženské kláštery a řeholní řády.¹⁴⁰ V době komunismu na Velehradě proběhla národní pouť, při níž věřící žádali o náboženskou svobodu a vyjadřovali odpor proti komunistickému režimu. V roce 1985 papež Jan Pavel II. daroval bazilice ocenění Zlatá růže. O čtyři roky později, v roce 1989, se na Velehrad vrátili jezuité.

Původně se jednalo o stavbu v románsko-gotickém stylu, dnes se jedná o stavbu barokní. Ve velehradském areálu se nachází kromě baziliky také nádvoří arcibiskupa Antonína Cyrila Stojana s ambitem, fontána, kaple Panny Marie – Matky křesťanské jednoty, Královská kaple, postranní kaple, kaple Cyrilka, kaple sv. Vendelína, zahrada, velehradský dům sv. Cyrila a Metoděje, hranolová věž, klášterní budovy nebo poutní cesta růžence.¹⁴¹

¹³⁵ POJSL, M., *Průvodce Velehradem*, s. 10.

¹³⁶ DIBELKOVÁ, I., s. 63.

¹³⁷ Tamtéž, s. 64.

¹³⁸ POJSL, M., s. 17, 20.

¹³⁹ KOKTAVÁ, P., PITRUNOVÁ, Z., s. 129.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 30.

¹⁴¹ AMBROS, P., *Průvodce obnoveným Velehradem*, mapa s popisem na vnitřních deskách.

Bazilika je vystavěna jako trojlodní s příčnou lodí a nachází se uprostřed areálu. Na délku má neuvěřitelných 99 metrů.¹⁴² Vnitřek baziliky vyzdobili mramoráři Ondřej Ollio a Jan Hagmüller. Štuková výzdoba byla prací Baltazara Fontany. Nad hlavní lodí se nachází monumentální stropní malba, která vzešla z rukou I. Ecksteina.¹⁴³ Pozoruhodná je také kazatelna a chórové lavice, které jsou řezbářským skvostem.¹⁴⁴ Samotné lavice jsou dlouhé 15 metrů a nalezneme na nich 60 řezb Krista, apoštolů, Panny Marie aj.¹⁴⁵ Hlavní oltář je vytvořen v novorománském stylu. Je zdoben bílým mramorem a zdobením, které tvoří mramorové pásy, zároveň se na hlavním oltáři nachází socha sv. Jana Křtitele a sv. Jana Evangelisty. Oltářní obraz Nanebevzetí Panny Marie, jenž se nachází nad oltářem, je prací I. Raaba a vznikl v 70. letech 18. století.¹⁴⁶

První lidové poutě se zde objevily již ve 40. letech 19. století. V 1. polovině 20. století začal kněz P. Antonín Cyril Stojan organizovat poutě a další náboženské události. V 50. letech byl Velehrad používán k „mírovým poutím“, jejichž účelem bylo ukázat, že komunismus nemá nic proti katolické církvi.¹⁴⁷ Například pouť, která proběhla od 5. 7. do 7. 7. 1974 navštívilo 20–25 000 poutníků.¹⁴⁸ Roku 1985 proběhla Pout' k výročí 1100 let od úmrtí sv. Metoděje. Tuto pouť navštívilo 100 000 poutníků. Při návštěvě papeže Jana Pavla II., která se uskutečnila 22. dubna 1990, na Velehrad přijelo 300–400 000 poutníků.¹⁴⁹ Na Pouti a oslavě příchodu slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje se na Velehrad vydalo 23 000 poutníků. Dnes je za hlavní pouť považována pouť k Panně Marii Nanebevzaté a pouť ke sv. Cyrilu a Metodějovi, která probíhá 5. července.

V posledních 8 letech se však na Velehradě nepočítají poutníci, ale pouze návštěvníci. V roce 2015 jich na Velehrad dorazilo během roku celkem 348 574, v roce 2016 ročně Velehrad navštívilo 483 134 návštěvníků, v roce 2017 jich bylo 396 790, v roce 2018 389 362 návštěvníků, v roce 2019 354 110 návštěvníků, v roce 2020 Velehrad navštívilo kvůli onemocnění COVID-19 pouze 210 731 lidí, v případě roku 2021 byl počet bohužel

¹⁴² Viz obrazová příloha.

¹⁴³ Viz obrazová příloha.

¹⁴⁴ Viz obrazová příloha.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 40.

¹⁴⁶ DIBELKOVÁ, I., s. 65.

¹⁴⁷ AMBROS, P., s. 22–25.

¹⁴⁸ Okresní národní výbor – církevní tajemník. Archiv Uherské Hradiště.

¹⁴⁹ Poutě [online]. Dostupné z: <https://www.velehrad.cz/galerie-1-patroa/poute-5475861-7>.

také nižší, návštěvnost činila 235 005. V roce 2022 se počet návštěvníků zase navýšil a na Velehrad zavítalo 296 484 osob.¹⁵⁰

3.7 Poutní areál Svatý Hostýn

Poutní areál Svatý Hostýn se nachází na vrchu Hostýn, který je v nadmořské výšce 736 metrů a který se nachází v Hostýnských vrších. Svatý Hostýn je situován 6 kilometrů od Bystřice pod Hostýnem. Areál spadá pod Olomouckou arcidiecézi, holešovský děkanát a pod farnost Bystřice pod Hostýnem. Svatý Hostýn je zasvěcen Panně Marii Ochránitelce.¹⁵¹

Ke Svatému Hostýnu se pojí legenda o vniknutí Tatarů na území Moravy. Roku 1241 vnikli Tataři na Moravu. Lidé proto začali utíkat do lesů a hor. Ti, kteří utekli na vrch Hostýn se před Tatary ubránili, avšak docházely jim zásoby vody, což zapříčinilo jejich vysílení. Modlili se proto k Panně Marii. Když se jim Panna Marie zjevila, tak na tom samém místě vytryskl pramen vody, jenž místní obyvatele zachránil. Ve chvíli jeho vytrysknutí se začalo na nebesích bouřit a blesky, které z mraků vycházely, zabíjely Tatary. Panna Marie tak zachránila své věrné lidstvo a od té doby se na Hostýn vydávali lidé a poutníci za účelem uctění její památky.¹⁵²

Samotný vrch Hostýn byl dle archeologických nálezů osídlen již v době kamenné. Dříve zde žilo obyvatelstvo s laténskou kulturou, tedy západní Keltové.¹⁵³ Nejstarší písemné záznamy o zděné kapli na vrchu Hostýn se objevily v roce 1625 v dokumentu, který byl nazýván generální vizitace bystrické farnosti, kterou nechal zhotovit biskup František Dietrichstein. V roce 1655 nechala manželka Jana z Rottalu zhotovit nový obraz, na němž byla zobrazena Panna Marie s Ježíškem. Roku 1658 byla kaple na žádost Jana z Rottalu rozšířena. Samotná stavba poutního kostela v barokním slohu započala roku 1721 a trvala 27 let. Projekt vytvořil Ignac Cyrani z Bolleshausu, samotnou realizaci provedl Tomáš Šturm. Posvěcení kostela biskupem Ferdinandem Juliem Troyerem proběhlo 28. července 1748. Na posvěcení bylo přítomno 30 000 osob.¹⁵⁴ Avšak již 24. září 1769 došlo na Svatém Hostýně k požáru, který zapříčinil blesk. O několik let později, za vlády Josefa II. v roce 1787, byl kostel zrušen, odsvěcen a následně určen k likvidaci. I přes to byl Svatý Hostýn nadále navštěvován poutníky, a proto byly roku 1785 a 1792

¹⁵⁰ E-mailová korespondence s paní Valentovou. Excelový dokument.

¹⁵¹ DIBELKOVÁ, I., s. 21.

¹⁵² KOKTAVÁ, P., PITRUNOVÁ, Z., s. 125.

¹⁵³ POJSL, M., *Svatý Hostýn – Bazilika Nanebevzetí Panny Marie*, s. 4.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 8.

vydány další zákazy.¹⁵⁵ V roce 1809 podala obec Dubany u Prostějova žádost o obnovení hostýnského chrámu. O několik desetiletí později, v roce 1840, byly poutě znovu úředně povoleny. Renovace Svatého Hostýna započala roku 1841 a s financováním obnovy pomohl císař Ferdinand V. Jelikož Svatý Hostýn potřeboval duchovní správu, tak Antonín Cyril Stojan roku 1881 založil Družstvo svatohostýnské, které mělo pomoci budovat klášter a tvořit zde duchovní správu. V roce 1885 byl postaven řeholní dům a o dva roky později na Svatý Hostýn přišli první jezuité – Jan Nepomuk Cibulka, František Xaver Zimmerhackel a Jan Houf.¹⁵⁶ Ti zde pobývali pouze v poutním období, které trvalo od čtvrté neděle po Velikonocích až do druhé neděle v říjnu. 15. srpna 1891 došlo k posvěcení obnoveného Hostýna. Svěcení vedl František Saleský Bauer. V roce 1895 byla na Svatém Hostýně založena Matice svatohostýnská, která měla být náhradou za Družstvo svatohostýnské. O dva roky později, 1. září roku 1897, navštívil Svatý Hostýn císař František Josef I. 15. srpna 1912 zde proběhla Svatohostýnská korunovace, které se zúčastnilo 100 000 poutníků.¹⁵⁷

Rozvoj poutnictví na Svatém Hostýně zastavila německá okupace a následně komunistický režim. Od roku 1943 v poutním domě pobývala německá mládež, jež věřící považovala za nepřátele. Po 2. světové válce došlo znovu k obnově poutí, avšak ne na dlouho, jelikož s příchodem komunismu přicházely další zásahy do církevních záležitostí – kněží byli perzekuováni a šikanováni. 10. února 1951 došlo k násilnému rozpuštění Matice svatohostýnské a její majetek byl zestátněn. Poutní dům byl předělán na ústav sociální péče pro mentálně postižené děti.¹⁵⁸ I přes veškeré zákazy byl Svatý Hostýn navštěvován poutníky, nejvíce k tomu přispěl P. V. Majar, který začal obnovovat církevní slavnosti a průvody. V 70. letech 20. století začal být areál znovu renovován. V únoru roku 1990 se na Svatý Hostýn navrátilo Tovaryšstvo Ježíšovo a 15. srpna 1990 došlo k znovuobnovení Matice svatohostýnské.¹⁵⁹

Centrální půdorys chrámu je vystavěn v elipsovitém tvaru. Chrám je dlouhý 40,5 metru, široký 30,3 metru a vysoký 23,75 metru.¹⁶⁰ Tak jako ve většině kostelů i zde směřuje hlavní oltář na východ. Hlavní oltář pořídil do kostela Řehoř Wolný roku 1844. Dnešní hlavní oltář je v podobě menzy, která je doplněna o bronzový novobarokní

¹⁵⁵ PALA, J., *Svatý Hostýn: Mariánské poutní místo*, s. 2.

¹⁵⁶ POJSL, M., s. 11.

¹⁵⁷ PALA, J., s. 21, 26.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 29–30.

¹⁵⁹ POJSL, M., s. 18.

¹⁶⁰ Viz obrazová příloha.

svatostánek. Tento oltář vznikl v roce 1935. Nad oltářem stojí socha Panny Marie s Ježíškem, jenž vrhá blesky na tábor Tatarů, který je vyobrazen pod nimi.¹⁶¹ Dále se zde nachází plastika Krista na kříži, která byla vytvořena Josefem Václavem Myslbekem.¹⁶² Na stranách se nacházejí adorující cherubové – andělské bytosti, které byly dílem Čenka Vosmíka.¹⁶³ Před Svatým Hostýnem se nachází schodiště, které bylo vytvořeno Ottou Zemanem, avšak samotný návrh schodiště vytvořil Edvard Sochor. V areálu se také nachází křížová cesta, jež byla navržena Dušanem Samo Jurkovičovem.¹⁶⁴

Hlavní poutí je zde poutí na počest Nanebevzetí Panny Marie, která probíhá nejbližší neděli po 15. srpnu. Během sezóny však probíhají i jiné poutě, například poutě profesní (poutí pedagogů, poutí myslivců, poutí lékařů a zdravotních pracovníků, poutí včelařů aj.). Dále se tu tradičně koná poutí orelská, která probíhá na konci srpna a je nejnavštěvovanější. Celá poutní sezóna končí dušičkovou poutí, která se koná vždy druhou neděli v říjnu.¹⁶⁵

Než byla na Svatém Hostýně založena duchovní správa, tedy do roku 1887, probíhaly zde poutě do října, přičemž končily růžencovou slavností. Rok po 2. světové válce přišlo na Svatý Hostýn 294 000 věřících. V srpnu roku 1948 se konala orelská poutí, na níž bylo přítomno 120 000 poutníků. V roce 1952 navštívilo Svatý Hostýn 60 000 poutníků, o tři roky později se na Svatý Hostýn vydalo 160 000 poutníků.¹⁶⁶ Dnes poutě začínají již první neděli v květnu a končí druhou neděli v říjnu. Závěrečnou poutí je zde poutí dušičková. Ročně Svatý Hostýn navštíví 300 000 osob.¹⁶⁷ Od roku 1990 se zde konají také profesní poutě, které byly zmíněné již výše (poutí lékařů, pedagogů aj.). Avšak v poslední době se tu objevil nový poutní fenomén, který se nazývá pěší poutí, kterou je možné vykonat po dvou nově zbudovaných poutních cestách. První z nich vede z Velehradu na Svatý Hostýn a funguje od roku 2008, druhá cesta vede ze Svatého Kopečku na Svatý Hostýn, přičemž tato cesta funguje od roku 2010. Bohužel se bližší statistiky ohledně počtu poutníků na Svatém Hostýně nevedou.¹⁶⁸

¹⁶¹ PALA, J., s. 2.

¹⁶² Viz obrazová příloha.

¹⁶³ Tamtéž, s. 37–38.

¹⁶⁴ POJSL, M., s. 10.

¹⁶⁵ DIBELKOVÁ, I., s. 21.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 24, 29, 31.

¹⁶⁷ Přímá informace z Matice svatohostýnské.

¹⁶⁸ PALA, J., s. 66–69.

3.8 Poutní areál Svatý Kopeček

Svatý Kopeček se nachází ve stejnojmenné městské části, která spadá pod Olomouc. Od Olomouce je Svatý Kopeček necelých 7 kilometrů a tyčí se v nadmořské výšce 393 metrů. Svatý Kopeček spadá do Arcidiecéze olomoucké, děkanátu olomouckého a pod farnost Svatý Kopeček u Olomouce. Svatý Kopeček je zasvěcen Panně Marii.

S tímto poutním místem se pojí legenda o Janu Andráškoví, obchodníkovi s vínem, který jednou slíbil, že až zbohatne, postaví Panně Marii kapli nad Olomoucí. Po několika snech, v nichž se mu Panna Marie zjevila a tím se také připomněla, tak učinil. Povolení o výstavbě dostal Andrášek v roce 1628. Samotná kaple vznikla mezi lety 1629 až 1633, přičemž hned v roce 1633 byla kaple vysvěcena. Kaple byla v pozdějších letech díky návštěvě mnoha poutníků přestavěna na barokní kostel. Vysvěcení kostela proběhlo roku 1679 biskupem Karlem II. z Lichtenštejna.¹⁶⁹ Od roku 1676 zde sídlila rezidence hradištských opatů. V roce 1710 došlo k povýšení rezidence na převorství. 21. září 1732 byl na Svatém Kopečku korunován milostný obraz a Panna Marie byla prohlášena za Královnu Moravy.¹⁷⁰ O 2 roky později byl vydán císařem Josefem II. dekret, který rušil poutní místa, což znamenalo, že i tento kostel byl zrušen. V roce 1832 došlo k navrácení kostela do rukou premonstrátů. Roku 1846 byla díky opatu Ziedlerovi na Svatém Kopečku vybudována rezidence a probošpství, jež spadalo pod strahovskou kanonii, která se nacházela v Praze.¹⁷¹

Na počátku 20. století, v roce 1902, došlo k obnově ženského premonstrátního řádu Vojtěchem Frejkem, zároveň byla v témže roce založena kongregace sester premonstrátek. Na žádost premonstráta P. Františka Vovse byla založena v roce 1923 Matice svatokopecká. Během 2. světové války došlo k poškození areálu granáty. Po válce, v roce 1950, na Svatém Kopečku proběhla již výše zmíněná Akce K, při níž byli řeholníci deportováni a z celého areálu se stal ústav pro postižené děti. 9. dubna 1952 byla násilně přerušena činnost Matice svatokopecké. Po sametové revoluci byl na Svatém Kopečku znovu zřízen řeholní dům. Činnost Matice svatokopecké byla obnovena 25. ledna 1991. 21. května 1995 navštívil areál papež Jan Pavel II. a povýšil kostel na baziliku minor.¹⁷²

¹⁶⁹ KOKTAVÁ, P., PITRUNOVÁ, Z., s. 117.

¹⁷⁰ PALA, J. *Poutní cesta*, s. 9.

¹⁷¹ DIBELKOVÁ, I., s. 98.

¹⁷² Tamtéž. s. 99.

Opětovné posvěcení baziliky se uskutečnilo 28. listopadu 2002 a 1. července 2018 byl Svatý Kopeček zařazen mezi národní kulturní památky.¹⁷³

Svatý Kopeček je vystavěn v barokním slohu. Jedná se o jednolodní stavbu s transeptem, která je postavena v podélném tvaru a má oválnou centrální dispozici.¹⁷⁴ Bazilika má průčelí o délce 25 metrů, pokud se do toho započítají i obě křídla rezidencí, tak je jeho délka 97 metrů, hlavní loď měří 55 metrů, klenba kněžiště je vysoká 16 metrů, kopule baziliky má průměr 11,5 metru a samotná stavba je vysoká 30 metrů. Architektem této stavby byl D. Martinelli. Před bazilikou jsou postaveny sochy sv. Cyrila a Metoděje, tyto sochy pocházejí z roku 1909. Na průčelí baziliky jsou umístěny dvě pamětní desky. První z nich připomíná povýšení kostela na baziliku minor a druhá z nich naopak papežskou návštěvu. Vstupní dveře nesou reliéfní zdobení.¹⁷⁵ I zde se objevují mariánské motivy, které jsou součástí freskové výzdoby. U vchodu se nachází alegorie božských ctností, tedy Víry, Naděje a Lásky, které zhotovil J. Winterhalder v roce 1731. Zdobení kněžiště je vytvořeno ze štuku. Samotné zdobení probíhalo mezi lety 1675 až 1679 a zhotovovali ho umělci Q. Castellini, D. Cagina, C. Borsa a M. Contessa. Součástí hlavního oltáře je stříbrný svatostánek. Nad oltářem se nachází obraz Panny Marie pod stříbrným baldachýnem. Po obvodu baziliky nalezneme kaple, kterými je možné procházet. Nedaleko baziliky stojí kříž, jenž je věnován spisovateli Jiřímu Wolkerovi, který napsal o Svatém Kopečku báseň.¹⁷⁶

Hlavní poutě, které na Svatém Kopečku probíhají, jsou pouť Navštívení Panny Marie, jež se koná 31. května, dále pouť Nanebevzetí Panny Marie probíhající první neděli po 15. srpnu a pouť konající se poslední říjnovou nedělí. Na Svatém Kopečku se dále několikrát do roka konají adorační slavnosti.¹⁷⁷

Již v 17. století na Svatý Kopeček ročně zavítalo 50 000 poutníků, počet však stále rostl a na počátku 18. století byla návštěvnost skoro dvakrát vyšší – ročně poutní místo navštívilo 120 000–130 000 poutníků. Největšími událostmi byla korunovace milostného

¹⁷³ Poutní areál Svatý Kopeček u Olomouce s kostelem Navštívení Panny Marie – národní kulturní památka. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/pravni-ochrana/poutni-areal-svaty-kopecek-u-olomouce-s-kostelem-navstiveni-panny-marie-17985559>.

¹⁷⁴ Viz obrazová příloha.

¹⁷⁵ DIBELKOVÁ, I., s. 99.

¹⁷⁶ PALA, J., s. 9.

¹⁷⁷ Poutě a akce. Dostupné z: <http://svatykopecek.cz/FixPage.asp?ID=108#mid>.

reliéfu, která proběhla 8. září 1732, a jubilejní slavnost 21. září 1732, která připomínala 100 let od vzniku Svatého Kopečku. Tyto slavnosti navštívilo 100 000 poutníků.¹⁷⁸

V dnešní době se dle informací od Jiřího Čedroně, správce Svatého Kopečku, poutníci na poutích nepočítají, nelze proto určit počet poutníků ročně. Počítají se pouze lidé, kteří navštívili Svatý Kopeček v době, kdy byla přítomna průvodcovská služba, přičemž během komentovaných prohlídek lidé nejsou počítáni, jelikož průvodce je na prohlídce. V roce 2017 a 2018 jsou zaznamenány pouze počty hodin, v nichž probíhala průvodcovská služba, nikoliv počty návštěvníků. Počty návštěvníků se v dnešní době počítají převážně od června do září. V roce 2019 od dubna do září navštívilo Svatý Kopeček 24 526 lidí. V roce 2020 od června až do září zavítalo na Svatý Kopeček pouze 16 167 návštěvníků. V roce 2021 ve stejném období zde bylo 33 353 lidí. V roce 2022 33 004 a v roce 2023 od července do září přišlo na Svatý Kopeček 20 967 osob.¹⁷⁹

¹⁷⁸ LENOCH, J., Svatý Kopeček, Online.

¹⁷⁹ Tabulkový přehled od pana Čedroně z průvodcovské služby.

4 Poutnictví ve 21. století

Ve 21. století se poutě nadále konají a jejich společenská role stále přetrvává, mění se však poněkud jejich význam. Častokrát se nejedná o poutě za účelem uzdravení či vyprošení o odpuštění, samotná pout' dokonce vypadá spíše jako turistický výlet. Antropologové Victor a Edith Turnerovi tvrdí, že „*turista je polovičním poutníkem, jestliže je poutník polovičním turistou.*“¹⁸⁰ Dnes je hlavní funkcí poutě převážně uspokojení psychických tužeb. Lidé touží po změně ve svém životě, chtějí vystoupit ze své komfortní zóny. Vydávají se na pout' za účelem najít smysl života, aby poznali sami sebe. V tomto smyslu je moderní pout' spojována s poutí tradiční, jelikož jde o hledání transcendentna v životě poutníků. Dochází tedy k propojení náboženství s turismem. Turisté hledají více než jen naplnění volného času, touží po hlubším spojení s komunitami, se kterými se setkávají, a s místy, která navštěvují, navracejí se k původní funkci poutě, nicméně i tato funkce se v prostředí současného cestovního ruchu vyvinula.¹⁸¹

V současnosti je pout' chápána jako cesta, která může být světská, posvátná nebo může být směsí obojího. Dochází ke stírání hranic mezi poutí a turismem. Avšak i dnes moderní poutníci vnímají posvátnost a historii daného místa.¹⁸² Lidé díky cestování hledají nevšední zážitky, mezi něž patří transformace, osvícení a životní změna. Od transcendentna se přesouvají ke spiritualismu, jenž je chápán jako moderní proces objevování posvátného. Avšak i v dnešním pojetí poutě se nacházejí prvky, jež jsou stejné s poutěmi náboženskými, například zde zůstává osobní motivace k absolvování pouti, dále si pout' zachovává svou rituální povahu nebo smysl pro kontinuitu a výzvy, které jsou s poutí spjaté. Tyto výzvy, s nimiž se poutníci setkávají i v případě moderní podoby poutě, v nich zachovávají pocity obnovení, prožívání přítomného okamžiku a transformace.¹⁸³

Současný nárůst poutnictví také odráží rostoucí lidový zájem spíše o spiritualizaci než zájem o organizované náboženství. S vývojem forem náboženské víry a spirituality se ve 21. století vyvíjejí také poutní praktiky jednotlivých míst. Jak již bylo řečeno, tak ve středu celého putování je jednotlivec, nikoliv společenství. Poutnictví se ve 21. století zaměřuje spíše na vnitřní cestu člověka a na jeho osobní zkušenost a proměnu více než na

¹⁸⁰ TURNER, V. a TURNER, E., *Image and Pilgrimage in Christian Culture: Anthropological Perspectives*, 1978, s. 20.

¹⁸¹ POLUS, R. a CARR N., *From pilgrimage to volunteer tourism: A spiritual journey in the contemporary world* [online], s. 2–3.

¹⁸² NILSSON, M. *Wanderers in the shadow of the sacred myth: pilgrims in the 21st century*, 2016, s. 15.

¹⁸³ POLUS, R. a CARR N., s. 6–11.

náboženskou víru. Lidé vydávající se na pout' mají tendenci hledat své ideály a osobní poznání za hranicemi svého každodenního života.¹⁸⁴ Zaměřují se na duchovní hledání a soustředí se na duchovní seberealizaci.¹⁸⁵

¹⁸⁴ KAPUSTA, J. *Poutnictví, nebo turismus? Přehodnocení náboženských a sekulárních cest za nevšedností.*

¹⁸⁵ NILSSON, M., s. 3–4.

Závěr

V dnešní době je poutnictví stále kulturním a společenským fenoménem. Dodnes má pouť v některých náboženstvích významnou roli, například v islámu, judaismu či buddhismu. I v rámci České republiky je vliv poutnictví přetrvávající a ovlivňuje také kulturní krajinu. Největší vrchol poutnictví proběhl v období baroka, v době osvícenství naopak došlo k úpadku. O několik desetiletí později se poutnictví a poutní místa znovu stabilizovala a došlo k jejich propojení s národními poutěmi. Tento stav ovšem neměl dlouhého trvání, již v době komunistického režimu došlo znovu k represí, avšak v této době lidé vystoupili a bojovali za svobodu a nově svou účastí na poutích například dávali najevo svůj nesouhlas s politickou situací. Po sametové revoluci u nás docházelo k obnově poutních míst a jejich postupnému rozkvětu. V dnešní době jsou poutní místa otevřena všem, kteří na ně chtějí zavítat. Těm, kdo hledají smysl ve svém životě, ale i těm, které pouze zajímá historie či umění daného místa.

Zejména v západním světě dochází k prolínání posvátnosti a světskosti. Poutnictví přesahuje hranice náboženství a více zdůrazňuje spiritualitu a individualitu jedince, který pouť podniká. Posouvá se od náboženské oddanosti k plynulejšímu a subjektivnějšímu pojetí. Je ovšem nutné mít na paměti, že náboženství a víra z poutí nevymizely, pouze byly transformovány a staly se součástí individuálně orientované spirituality. Lidé tedy nemusejí být věřícími, když na jednotlivá poutní místa putují, jejich propojení s místem souvisí častokrát s pocitem sounáležitosti. Lidé se navracejí ke spiritualitě, k transcendenci, hledají duchovní stránku ve svém životě. Stejně tak zůstává přítomná i rituálnost, která se v dnešních poutích odráží a projevuje spíše méně viditelnými způsoby. Poutníci častokrát mají jasně daný důvod cesty a prožívají veškeré strasti, jež prožívali také poutníci v minulosti, a po vykonání pouti se navracejí zpět domů.

Poutnictví ze světa tedy nemizí, pouze se mění a dále formuje, a i přes to, že vypadá jako zapomenuté, není, pouze není možné na první pohled rozlišit, zda naproti nám stojí poutník či turista. Společnost prošla konzumní etapou, přičemž samotný konzum je nenaplňuje, a právě proto se navracejí k určité formě duchovního putování.

Poutní místa, která byla vybrána pro analýzu, mají hned několik rovin, z nichž na ně můžeme nahlížet. Mezi tyto roviny patří rovina kulturně-historická, kdy je na poutní místo nahlíženo z hlediska historie a vývoje. Dále rovina sociální, přičemž je zde sledován vývoj návštěvnosti poutního místa v průběhu času. Nesmí být opomenuta ani rovina politická,

některá poutní místa byla totiž místy konání národních poutí a symbolem politického odporu proti vládnoucí ideologii. Neméně důležitou je rovina cenných uměleckých děl, jež jsou na poutních místech vystavována či zhotovena. Skrze historický vývoj, architekturu a analýzu návštěvnosti vybraných poutních míst lze lépe porozumět jejich významu a míře zachování tradic a duchovního kontextu.

Bakalářská práce tedy nabízí komplexní pohled na fenomén poutnictví, na jeho vývoj, proměnu a dále přibližuje vybraná poutní místa v kontextu české historie a kultury, přičemž potvrzuje, že poutnictví má mnoho rozměrů. Poutní místa mají nezastupitelnou hodnotu jako místa duchovního setkávání, ale také jako kulturní dědictví či turistické atrakce, které přispívají k regionálnímu rozvoji. Samotná analýza jednotlivých míst poukazuje na jejich různorodost a význam. V závěru lze konstatovat, že poutnictví zůstává důležitou součástí českého kulturního a náboženského života. Je třeba tato místa chránit a vážit si jich jako svědectví minulosti a zároveň jako zdroj inspirace a duchovního posílení pro budoucí generace. Jejich udržení a vhodné využívání přispívá k pestrosti kulturního dědictví naší země a k obohacení návštěvníků a převážně poutníků z jiných zemí.

Veškeré cíle práce byly naplněny, práce komplexně představila poutnictví a s ním související pojmy, jeho vývoj v rámci století a vybraná poutní místa z rovin, které byly pro význam místa důležité.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

AMBROS, Pavel. *Průvodce obnoveným Velehradem*. Olomouc: Centra Aletti, 2020. ISBN 978-80-7412-370-2.

BOWIE, Fiona. *Antropologie náboženství*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-378-9.

ČAPSKÁ, Veronika, MIHOLA, Jiří, ed. *Na cestě do nebeského Jeruzaléma: poutnictví v českých zemích ve středoevropském kontextu*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2010. ISBN 978-80-7028-359-2.

DAVIES, John Gordon. *Pilgrimage yesterday and today: why? where? how?.* SCM Press, 1988. ISBN 9780334022541.

DIBELKOVÁ, Irena. *Poutní místa v Čechách*. Praha: Olympia, 2004. Navštivte--.. ISBN 80-7033-844-X.

DIBELKOVÁ, Irena. *Poutní místa na Moravě, ve Slezsku*. Praha: Olympia, 2005. Navštivte.. ISBN 80-7033-875-X.

JÖCKLE, Clemens. *Slavná poutní místa: sto nejslavnějších poutních míst v Evropě*. Praha: Grafoprint-Neubert, 1997. ISBN 80-85785-47-1.

KOKTAVÁ, Petra a Zdeňka PITRUNOVÁ. *Kam v ČR: Poutní místa a duchovní památky*. Brno: CPress, 2013. ISBN 978-80-264-0144-5.

KOUTECKÁ, Helena. *Stručný místopis mariánské úcty v Čechách a na Moravě*. Praha: Portál, 1992. ISBN 80-85282-26-7.

OHLER, Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Praha: Vyšehrad, 2002. Kulturní historie. ISBN 80-7021-510-0.

PALA, Josef. *Poutní cesta*. Olomouc: Matice svatokopecká, 2010.

PALA, Josef. *Svatý Hostýn: Mariánské poutní místo*. Matice svatohostýnská.

PALA, Josef. *Svatý Hostýn*. 2. vydání. Frýdek-Místek: Matice svatohostýnská, 2021.

POJSL, Miloslav. *Svatý Hostýn – Bazilika Nanebevzetí Panny Marie*. 3. vydání. Velehrad: Historická společnost Starý Velehrad, 1992.

POJSL, Miloslav. *Průvodce Velehradem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7195-135-3.

SVOBODA, Milan a Jan HEINZL. *Hrabata z Gallasu, Clam-Gallasu a Hejnice*. Hejnice: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2015. ISBN 978-80-85874-73-0.

Elektronické zdroje

KAPUSTA, Jan. Poutnictví, nebo turismus? Přehodnocení náboženských a sekulárních cest za nevšedností. In: *Antropoweb* [online]. [cit. 2024-03-01]. Dostupné z:

<http://www.antropoweb.cz/cs/poutnictvi-nebo-turismus-prehodnoceni-nabozenskych-a-sekularnich-cest-za-nevsednosti>

Králíky – Hora Matky Boží [online]. Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele, 2006 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: http://kralickebetlemy.cz/download/Kraliky_Hora_Matky_Bozi_pruvodce.pdf

LENOCH, Jaromír. Svátý Kopeček. In: *Soupis památek* [online]. 2011, 21. 8. 2015 [cit. 2024-02-11]. Dostupné z: https://www.souispamatek.com/okres_olomouc/foto/svaty_kopecek/svaty_kopecek.htm

NILSSON, Mats. Wanderers in the shadow of the sacred myth: pilgrims in the 21st century. *Social & Cultural Geography* [online]. 2016, 19 [cit. 2024-03-01].

ISSN 1470-1197. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/309463409_Wanderers_in_the_shadow_of_the_sacred_myth_pilgrims_in_the_21st_century

POLUS, Reni a Neil CARR. *From pilgrimage to volunteer tourism: A spiritual journey in the contemporary world* [online]. Nový Zéland, 2023, , 14 [cit. 2024-03-01]. Dostupné z:

<https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/13032917.2023.2289610?needAccess=true>

Poutě. In: *Poutní místo Stará Boleslav* [online]. [cit. 2024-02-16]. Dostupné z:

<https://www.staraboleslav.com/>

Poutě a akce. In: *Klášter Králíky* [online]. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z:

<https://www.klasterkraliky.cz/plan.php>

Poutní areál Svatý Kopeček u Olomouce s kostelem Navštívení Panny Marie – národní kulturní památka. In: NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. *Památkový katalog* [online]. [cit. 2024-02-11]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/pravni-ochrana/poutni-areal-svaty-kopecek-u-olomouce-s-kostelem-navstiveni-panny-marie-17985559>

Pravidelné a poutní mše svaté. In: *ZELENÁ HORA – Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře* [online]. [cit. 2024-01-29]. Dostupné z: <https://www.zelena-hora.cz/cz/sluzby-navstevnikm/pravidelne-a-poutni-mse-svate>

10 TYPES OF PILGRIMAGE: WHICH IS CALLING YOU? A SACRED JOURNEY [online]. [cit. 2023-07-24]. Dostupné z: <https://www.asacredjourney.net/types-of-pilgrimage/>

Seznam fotografických příloh

Obrázek č. 1: vlastní zpracování

Obrázek č. 2: vlastní fotografie, pořízena 26. 7. 2023

Obrázek č. 3: vlastní fotografie, pořízena 26. 7. 2023

Obrázek č. 4: vlastní fotografie, pořízena 23. 3. 2024

Obrázek č. 5: vlastní fotografie, pořízena 23. 3. 2024

Obrázek č. 6: *Klášter Králíky, Poutní areál Hora Matky Boží*. Online. In: Kudy z nudy. [cit. 2024-04-03]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/poutni-areal-hora-matky-bozi-v-dolni-hedeci>

Obrázek č. 7: *Hora Matky Boží, Králíky*. Online. In: East bohemia film office. [cit. 2024-04-03]. Dostupné z: <https://eastbohemiafilmoffice.cz/cs/lokace/hora-matky-bozi-klaster>

Obrázek č. 8: vlastní fotografie, pořízena 17. 8. 2023

Obrázek č. 9: vlastní fotografie, pořízena 17. 8. 2023

Obrázek č. 10: vlastní fotografie, pořízena 17. 8. 2023

Obrázek č. 11: vlastní fotografie, pořízena 30. 7. 2023

Obrázek č. 12: vlastní fotografie, pořízena 30. 7. 2023

Obrázek č. 13: vlastní fotografie, pořízena 30. 7. 2023

Obrázek č. 14: vlastní fotografie, pořízena 31. 7. 2023

Obrázek č. 15: vlastní fotografie, pořízena 31. 7. 2023

Obrázek č. 16: vlastní fotografie, pořízena 31. 7. 2023

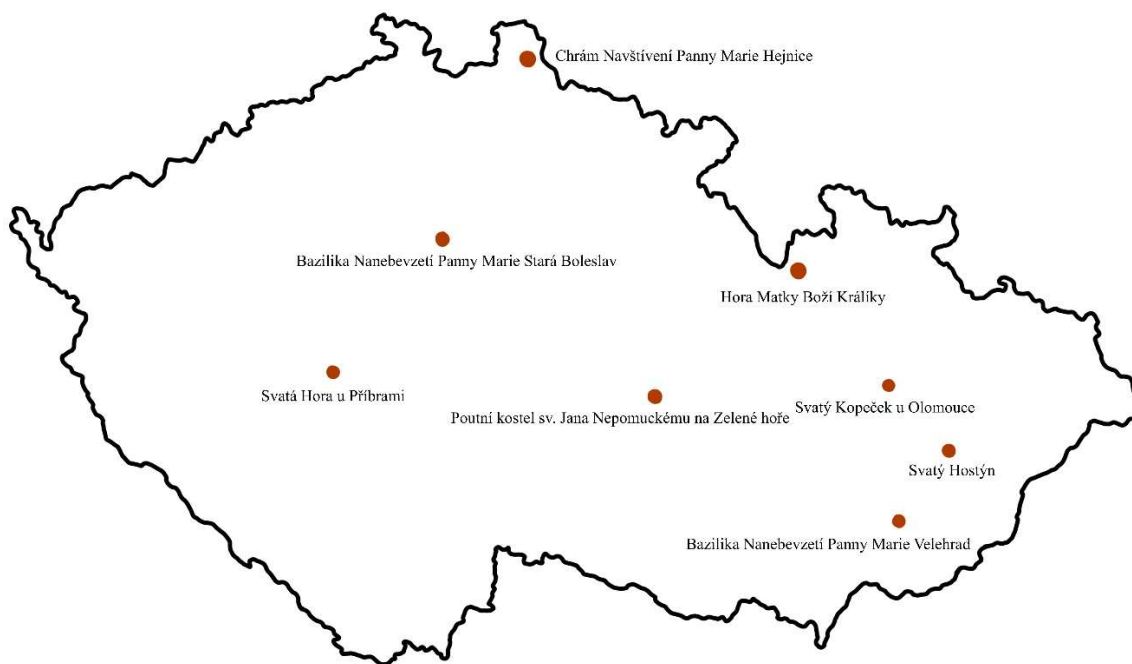
Obrázek č. 17: vlastní fotografie, pořízena 31. 7. 2023

Obrázek č. 18: vlastní fotografie, pořízena 31. 7. 2023

Obrázek č. 19: vlastní fotografie, pořízena 1. 8. 2023

Obrázek č. 20: vlastní fotografie, pořízena 1. 8. 2023

Obrazová příloha

Obrázek č. 1 – Mapa vybraných poutních míst

Obrázek č. 2 – Chrám Navštívení Panny Marie v Hejnicích – pohled zepředu

Obrázek č. 3 – Vybavení Chrámu Navštívení Panny Marie v Hejnicích s hlavním svatostánkem, kazatelnou a pohledem na fresky na stropě – pohled z levého rohu chrámu

Obrázek č. 4 – Pohled na pravou stranu Baziliky Nanebevzetí Panny Marie ve Staré Boleslavi z přilehlého areálu parkoviště

Obrázek č. 5 – Hlavní oltář s Palladiem v Bazilice Nanebevzetí Panny Marie ve Staré Boleslavi, pohled zepředu

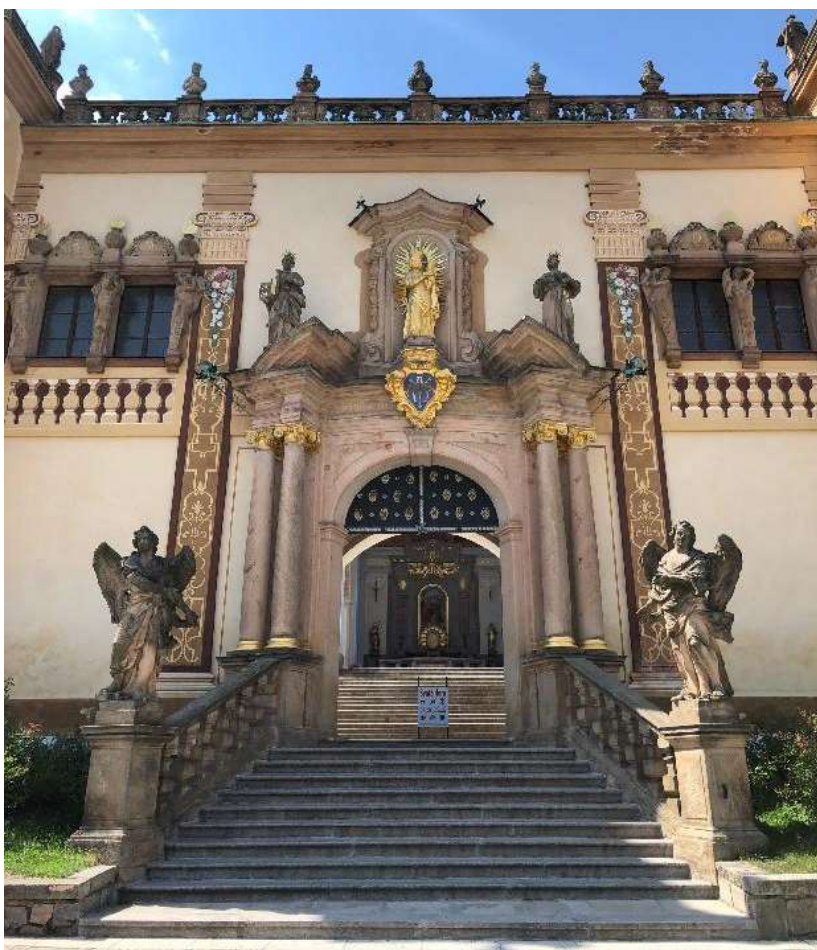
Obrázek č. 6 – Hora Matky Boží Králíky – letecký pohled

Obrázek č. 7 – Vybavení kláštera na Hoře Matky Boží v Králíkách – pohled na hlavní svatostánek, kazatelnu a architekturu

Obrázek č. 8 – Svatá hora u Příbrami – pohled z levé strany od hlavního náměstí na celý areál

Obrázek č. 9 – Hlavní vchod do areálu na Svaté hoře u Příbrami – pohled z hlavního náměstí

Obrázek č. 10 – Bazilika na Svaté Hoře u Příbrami – pohled z ambitů

Obrázek č. 11 – Pohled na Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře od hlavního vstupu do areálu

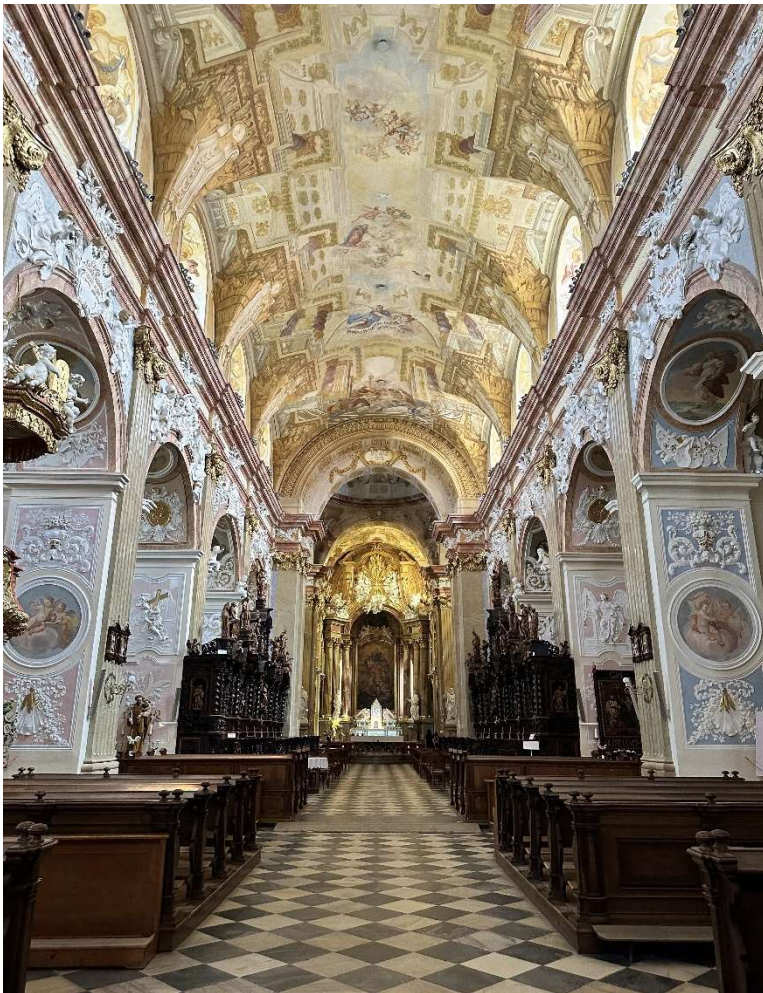
Obrázek č. 12 – Hlavní oltář v Poutním kostele sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře – pohled zepředu

Obrázek č. 13
– Stropní zdobení v Poutním kostele sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře

Obrázek č. 14 – Bazilika v areálu Velehradu – pohled od ambity s barokními sochami

Obrázek č. 15 – Vnitřní architektura a vybavení baziliky s pohledem na hlavní oltář

Obrázek č. 16 – Chórové lavice na pravé straně uvnitř baziliky

Obrázek č. 17 – Pohled na Svatý Hostýn od stánků se suvenýry na levé straně

Obrázek č. 18 – Hlavní oltář na Svatém Hostýně – pohled zepředu

Obrázek č. 19 – Svatý Kopeček u Olomouce – pohled zepředu od křížové cesty

Obrázek č. 20 – Pohled na Svatý kopeček u Olomouce zezadu od stánků se suvenýry, které již nefungují a nahradily je stánky s občerstvením